

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Majandusarvestuse instituut

Finantsarvestuse õppetool

Helis Vesiallik

**FINANTSTEENUSTE MAKSUSTAMINE KÄIBEMAKSUGA
AS SEB PANK NÄITEL**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: lektor Kaidi Kallaste

Tallinn 2014

SISUKORD

ABSTRAKT	3
SISSEJUHATUS	4
1. KÄIBEMAKSUST ÜLDISELT	6
1.1. Käibemaksu üldised põhimõtted	6
1.2. Sisendkäibemaksu mahaarvamine	8
1.2.1. Sisendkäibemaksu osalise mahaarvamise meetodid	8
1.2.2. Finantsteenuste sisendkäibemaksu osalise mahaarvamise võimalused	10
1.3. Käibemaks Eestis ja Euroopa Liidus	11
2. KÄIBEMAKSUVABAD FINANTSTEENUSED JA NENDE REGULATSIOON	12
2.1. Finantsteenuste maksuvabastuse põhjused	12
2.2. Maksuvabad finantsteenused	13
3. FINANTSTEENUSTE MAKSUSTAMINE PRAKTIKAS JA VÕIMALIKUD PROBLEEMID	19
3.1. Euroopa Kohtu seisukohad finantsteenuste maksustamise osas	19
3.1.1. Kohtupraktika seoses finantsteenuste maksustamisega	19
3.1.2. Järeldused Euroopa Kohtu lahendite põhjal	24
3.2. AS SEB Pank teenuste hinnakirja analüüs käibemaksu aspektist	26
3.2.1. Paketid, kontod, hoiused	27
3.2.2. Sularahatehingud, maksed, arveldused, deebet- ja krediitkaardid, laenud	28
3.2.3. Elektroonilised tooted ja teenused, Postipank	31
3.2.4. Kogumispension	34
3.2.5. Garantiid, dokumentaalne inkasso, akreditiivid	35
3.2.6. Väärtpaberid, muud täiendavad teenused	36
3.2.7. Järeldused	38
KOKKUVÕTE	41
VIIDATUD ALLIKAD	43
SUMMARY	47
LISAD	49
Lisa 1. Finantsteenuste regulatsioon Eesti käibemaksuseaduses	49
Lisa 2. Finantsteenuste regulatsioon Euroopa Liidu Nõukogu direktiivis 2006/112/EÜ	50
Lisa 3. Finantsteenuste regulatsioon Euroopa Liidu Nõukogu direktiivis 77/388/EMÜ	51
Lisa 4. AS SEB Pank teenuste hinnakiri seisuga 31.12.2013	52

ABSTRAKT

Antud bakalaureusetöö eesmärk oli selgitada välja probleemkohad seoses finantsteenuste maksustamisega ja hinnata käibemaksu õiguspärast rakendamist AS-is SEB Pank. Uurimisküsimus oli, kas seaduses välja toodud finantsteenustega seotud tehingute teenustasud on kõik käibemaksuvabad ning kui pole, siis tuua välja olulisimad aspektid, mis tuleks aluseks võtta otsustamisel, kas teenustasu kuulub maksuvaba käibe alla või mitte. Eesmärgini jõudmiseks ja uurimisküsimusele vastuse leidmiseks töötas autor läbi teemaalase kirjanduse, uuris Euroopa Kohtu seisukohti finantsteenuste maksustamist puudutavates küsimustes ning analüüsis AS SEB Pank teenuste hinnakirja käibemaksu aspektist lähtuvalt. Kohtupraktika analüüsist selgus, et mitte kõik finantsteenused ei ole käibemaksust vabastatud. Enim probleeme põhjustas läbirääkimisteenuse sisu mõistmine ning mõne teise teenuse osutamist abistava finantsteenuse maksustamine. Maksuvabastuse rakendamisel on oluline teada, et kõrvalteenust käsitletakse maksuõiguslikult samamoodi nagu põhiteenust juhul, kui teenused moodustavad lahutamatu terviku. Kõige tähtsam on, et teenused tervikuna vastaksid finantsteenuse olemusele ehk tooksid kaasa pooltevahelise õigusliku ja majandusliku olukorra muutumise. AS-i SEB Pank poolt osutatavatest teenustest vaid üksikuid maksustatakse käibemaksuga. Üldiselt oli pank käibemaksu õigesti rakendanud. Teenused, mis hinnakirjas olid märgitud maksuvabadena, aga tegelikult peaksid olema käibemaksuga maksustatavad, olid hoiulaeka üürimine ja erialane konsultatsioon. Finantsteenuste maksuvabastuse teema on oluline, kuna maksuvaba käive piirab ettevõtete sisendkäibemaksu mahaarvamist.

Võtmesõnad: finantsteenused, käibemaks, käibemaksudirektiiv, käibemaksuseadus, käibemaksu põhimõtted, maksuvaba käive, sisendkäibemaksu mahaarvamise meetodid.

SISSEJUHATUS

Finantsteenustest tekkiv käive on traditsiooniliselt olnud käibemaksuvaba, ent selline maksuerisus on tekitanud mitmeid probleeme. Nimelt finantsasutuste tegevusspekter on aastate jooksul aina laienenud ning krediidasutused on muutunud järjest enam universaalpankadeks, kes ei paku enam ainult laenamise ja hoiustamise võimalust, vaid lisandunud on väga palju erinevaid finantstooteid ja -teenuseid. Samuti võivad lisaks pankadele olla finantsteenuste osutajateks ka teised ettevõtted, kelle põhitegevus ei pruugi olla finantsvaldkonnas. Nõnda on keeruline mõista, kas kõik finantsteenused on maksuvabad või millised on ja millised ei ole, sest käibemaksudirektiivis ja -seaduses on toodud üsna lühike nimekiri finantsteenustest, mis kuuluvad käibemaksuvabastuse alla. Sellised arusaamatused on põhjustanud arvukalt kohtuvaidlusi, millest juba võib oletada, et seadusandlus ei pruugi olla üheselt mõistetav. Eeltoodust tulenevalt saab öelda, et teema on aktuaalne, samas on seda varasemates teadustöödes vähe käsitletud.

Nõnda püütakse antud bakalaureusetöö raames leida vastust küsimusele, kas seaduses välja toodud finantsteenustega seotud tehingute teenustasud on kõik käibemaksuvabad ning kui pole, siis tuua välja olulisimad aspektid, mis tuleks aluseks võtta otsustamisel, kas teenustasu kuulub maksuvaba käibe alla või mitte. Töö eesmärk on selgitada välja probleemkohad seoses finantsteenuste maksustamisega ja hinnata käibemaksu õiguspärast rakendamist AS-is SEB Pank. Selleks analüüsitakse finantsteenuseid puudutavaid normatiivakte ja kohtulahendeid ning finantsteenuste käibemaksuga maksustamist AS SEB Pank teenuste hinnakirja alusel.

Töö eesmärgi saavutamiseks töötab autor esmalt läbi teemaalase kirjanduse, sealhulgas mitmete tunnustatud juristide käsitlused antud temaatikaga seoses. Järgmisena analüüsitakse Euroopa Kohtu kohtulahendeid seoses finantsteenuste maksustamisega, et leida tähtsaimad probleemkohad. Oluline on välja selgitada põhimõttelised alused finantsteenuste maksuvabastuse juures, sest käibemaksu üks omadus on, et sarnaseid teenuseid maksustatakse ühetaoliselt. Seejärel analüüsitakse finantsteenuste maksustamist AS-i SEB Pank näitel, kuna selle ettevõtte põhitegevus on finantsteenuste osutamine ning nõnda käsitletakse detailselt,

millised finantsteenused moodustavad maksuvaba käibe ja millised mitte ning antakse ka hinnang, kas regulatsiooni on võimalik üheselt mõista. AS-i SEB Pank teenuste hinnakirja analüüsimisel kasutatakse bakalaureusetöös kvalitatiivse uurimismeetodina võrdlevat analüüsi tuginedes käibemaksuseadusele, käibemaksudirektiivile ja Euroopa Kohtu seisukohtadele, et hinnata käibemaksu õiguspärast rakendamist finantsteenuste maksustamisel antud pangas.

Bakalaureusetöö esimeses peatükis käsitletakse käibemaksu üldiseid põhimõtteid ning antakse ülevaade sisendkäibemaksu teemast seoses finantsteenuste maksuvabastusega. Selleks tutvustatakse sisendkäibemaksu mahaarvamise erinevaid meetodeid ning sisendkäibemaksu osalise mahaarvamise võimalusi finantsteenuste korral. Esimese peatüki lõpus tutvustatakse ka teemat reguleerivaid õigusakte, mida on oluline teada, sest varem kehtinud seadustele ja direktiividele viidatakse sageli kohtulahendites. Teise peatüki esimeses alateemas toob autor välja finantsteenuste maksuvabastuse olulisimad põhjused ning teises alateemas käsitletakse juba põhjalikumalt käibemaksuseaduses välja toodud maksuvabasid finantsteenuseid, nende selgitusi ning teiste autorite ja juristide käsitlusi selle osas, mida täpsemalt maksustatakse nende teenuste juures. Kolmanda peatüki esimene pool analüüsib Euroopa Kohtu praktikat, tuues välja probleeme tekitanud aspektid finantsteenuste käibemaksu maksuvabastuse osas, kohtuotsused ning autoripoolsed järeldused teemaga seoses. Kolmanda peatüki teine pool analüüsib juba detailsemalt AS SEB Pank näitel finantsteenuste maksustamist käibemaksuga ning toob välja olulisimad järeldused ja tähelepanekud.

1. KÄIBEMAKSUST ÜLDISELT

1.1. Käibemaksu üldised põhimõtted

Käibemaks on universaalne tarbimismaks, mis hõlmab kõiki tarbitavaid kaupu ja teenuseid ning millega koormatakse igat müügietappi, kusjuures maksukohustust vähendatakse eelmistel etappidel makstud maksu võrra (Lehis 2012, 283). Käibemaksuga koormatakse käivet, välja arvatud maksuvaba käive, mille tekkimise koht on Eesti (KMS, § 1 lg 1). KMS § 4 lg 1 p 1 järgi loetakse käibeks kauba võõrandamist ja teenuse osutamist ettevõtluse käigus, kusjuures ettevõtlus on isiku iseseisev majandustegevus, mille käigus võõrandatakse kaupa või osutatakse teenust, olenemata tegevuse eesmärgist või tulemist (*Ibid.*, § 2 lg 2). Käive jaguneb maksustatavaks käibeks ja maksuvabaks käibeks ning oluline on eristada, kas tehing tekitab käibe või mitte, sest maksuvaba käive ning toimingud, mida ei loeta käibeks, ei ole ühesed mõisted (Saag 2009, 83). Nõnda tuleb käibedeklaratsioonil deklareerida ainult need tehingud, millest tekib käive.

Antud bakalaureusetöös on tähtis välja tuua ka käibemaksu kui tarbimismaksu põhilised printsiibid, mis aitavad mõista finantsteenuste maksuvabastusega seonduvaid probleeme. Käibemaks on olemuselt mitmetasandiline mittekumuleeruv tarbimismaks, mis on üles ehitatud lisandunud väärtuse maksu põhimõttel ning võimaldab rakendada sisendkäibemaksu mahaarvamist (Kägi, Võimre 2007, 13-14). Sisendkäibemaks on käibemaks, mille maksukohustuslane maksab teisele maksukohustuslasele kauba või teenuse ostmisel. Sisendkäibemaksu mahaarvamise õigus on Eestis käibemaksukohustuslasena registreeritud ettevõtetel, kes saavad maha arvata ainult Eesti käibemaksu oma ettevõtluse tarbeks sisseostetud kaupadelt ja teenustelt. (Lehis 2012, 332-333) Tulenevalt KMS §-st 29 lg 1 kehtib finantsteenuste maksuvabastuse juures erand, mis annab ühendusevälise riigi isikule osutatud maksuvaba finantsteenuse teenuseosutajale sisendkäibemaksu mahaarvamise õiguse (Eesti maksuseadused ... 2012, 332).

Lisandunud väärtuse põhimõtte kohaselt koormatakse maksuga iga järgnev müügietapp ning seejuures vähendatakse maksukoormust eelmistel etappidel makstud käibe-

maksu võrra. (Kägi, Võimre 2007, 13-14) Seega läbib kaup või teenus enne tarbijani jõudmist pika müügiahela, kus iga lüli maksab käibemaksu tema poolt lisatud väärtuselt (Lehis 2012, 284) ning nõnda on toote lõplikule müügihinnale vastav käibemaksusumma võrdne kogu lisandunud väärtuse summaga (Harriss 1971, 80). Siinkohal on oluline teada, mis on maksustatav väärtus. Käibemaksuseadus (KMS) § 12 lg 1 sätestab, et maksustatava väärtuse moodustab kauba või teenuse müügihind ning kõik muu tasuna käsitatav, mille kauba võõrandaja või teenuse osutaja saab kolmandalt isikult vastutasuks.

Käibemaksu nimetatakse ka kaudseks maksuks, kuna maksukoormuse kandjaks on tarbija, kes ostab kaupa või teenust ning maksab toote hinna sees käibemaksu (Lehis 2012, 283). Tegemist on mitmetasandilise maksuga, mille administreerimise kohustus on jäetud ettevõtjatele, kes peavad tasuma käibemaksu kõigilt tootmis- ja jaotusetappidelt (Iqbal *et al.* 2012, 44). Selle eesmärk on vähendada maksupettuste kaudu põhjustatud rahalist kahju riigi jaoks, sest kui tootmisahel peaks katkema, on kahju suurus ilmselt väiksem, kui ta oleks seda üheetapilise müügi maksu korral, kus maksusumma laekumine sõltub viimasest jaemüügi-tehingust. (Kägi, Võimre 2007, 15)

Käibemaksu puhul kehtib ka ühetaolise maksustamise põhimõte, mis tähendab, et kõiki maksumaksjaid tuleb käsitleda võrdselt ning käibemaks on suunatud lõpptarbijale ega tohi koormata ettevõtjat. Nimelt, kui puuduks võimalus sisendkäibemaksu mahaarvamiseks, sisalduks ettevõtja poolt pakutava kauba või teenuse hinnas mitu käibemaksu, mistõttu käibemaks kumuleerub ning toote hind kujuneb konkurentide omast kallimaks. (*Ibid.*, 15) Seda põhimõtet on oluline teada, sest maksuvaba käive osutamiseks ostetud kaupu ja saadud teenuseid ei saa sisendkäibemaksuna maha arvata ning kui ettevõttel on suur maksuvaba käive, siis muutub ta justkui lõpptarbijaks ja ettevõttel võib olla tugev käibemaksu koormus.

Käibemaks on objektiivne ehk neutraalne maks, mis tähendab, et kõik tarbimise vormid tuleb maksustada ühetaoliselt (Lehis 2012, 287). Maksu suurus sõltub kauba või teenuse liigist ja väärtusest ning ei tohi sõltuda selle võõrandaja ega ostja isikust (Kägi, Võimre 2007, 16). Tarbija seisukohalt tähendab neutraalsus seda, et maksustamine ei muuda nõudlust ja tarbija valikuid, ning ettevõtja vaatenurgast lähtudes on tarbimismaks neutraalne siis, kui maksu lõplik määr ei sõltu tootmisviisist ega tööjaotusest (Pulk 2001, 7). Samuti ei oma tähtsust kasumiteenimise aspekt ehk kas ostja või müüja teenib tehingu pealt kasumit või kahjumit (Kägi, Võimre 2007, 16). Käibemaks on neutraalne siis, kui ettevõtte käibemaksukohustus ja sisendkäibemaksu mahaarvamise õigus on omavahel kooskõlas. Seega käibe-

maksu kumulatsioon on vastuolus ka neutraalsuse põhimõttega, sest maksumaksja satub teistega võrreldes halvemasse olukorda, kuna tema tooted pole konkurentsivõimelised. (Lehis 2012, 287-288)

Käibemaks on kehtestatud perioodilise maksuna ning tulenevalt Eesti käibemaksuseadusest on Eestis käibemaksu periood üldiselt üks kuu ning registreeritud käibemaksukohustuslased peavad käibedeklaratsiooni esitama maksuhaldurile maksustamis-perioodile järgneva kuu 20. kuupäevaks (§ 27, lg 1).

Oluline aspekt on ka sihtkohamaa põhimõte, mille idee seisneb maksukoormuse suunamises riiki, kus toimub kauba või teenuse lõpptarbimine. See tõendab veelkord, et käibemaksuga koormatakse tarbimist, mitte kauba või teenuse tootmist, ning sellest lähtuvalt tuleb ekspordil rakendada nullmäära, kuid impordil aga täismäära. (Kägi, Võimre 2007, 17)

Seega käibemaksul on kuus printsiipi – lisandunud väärtuse maksu, kaudse maksu, ühetaolise maksustamise, neutraalsuse, perioodilisuse ja sihtkohamaa põhimõte –, millega peab kooskõlas olema ka finantsteenuste käibemaksuvabastus.

1.2. Sisendkäibemaksu mahaarvamine

Lisandunud väärtuse maksu kõige olulisem lüli on sisendkäibemaksu mahaarvamine ehk ostja saab oma käibemaksukohustust vähendada täpselt niipalju, kui palju maksavad ostetud kaupade ja teenuste müüjad käibemaksu (Lehis 2012, 332-333). Käibemaksuga ei maksustata aga mitte kõiki tehinguid, mistõttu tuleb eristada maksustatavaid tehinguid, käivet mittetekitavaid tehinguid ning maksuvabasid tehinguid. Esimesed kaks võimaldavad sisendkäibemaksu mahaarvamist, viimane aga mitte. (Kägi, Võimre 2007, 113) Järelikult finantsteenustest tulenev maksuvaba käive tekitab piiranguid sisendkäibemaksu mahaarvamisele, aga see on vastuolus käibemaksu neutraalsuse põhimõttega. Nõnda on oluline finantsteenuste käibemaksuvabastuse teema juures anda ülevaatlik teemakäsitus ka sisendkäibemaksu mahaarvamise võimalustest juhul, kui ettevõttel esineb ka maksuvaba käivet.

1.2.1. Sisendkäibemaksu osalise mahaarvamise meetodid

Kui maksukohustuslane kasutab kaupu ja teenuseid üheaegselt nii maksustatava kui maksuvaba käibe tarbeks, toimub sisendkäibemaksu mahaarvamine vaid osaliselt (KMS § 32

lg 1). Maksumaksja saab valida kahe KMS-i §-s 33 kirjeldatud meetodi vahel – kas proportsionaalne mahaarvamise meetod või otsearvestuse ja proportsionaalse mahaarvamise segameetod. Igal juhul arvutatakse sisendkäibemaksu proportsionaalselt maha nendelt kuludelt, mille puhul ettevõttel ei ole võimalik oma raamatupidamises otseselt eraldada maksustatava või maksuvaba käibe tarbeks või mitteetevõtluse tarbeks soetatud kauba või teenuse sisendkäibemaks, näiteks on sellised ettevõtte üldkulud (Kruus 2008, 23).

Proportsiooni arvutamisel lähtutakse maksukohustuslase Eestis ja välisriigis kalendriaasta jooksul tekkinud käibe, mille sisendkäibemaks on KMS § 29 lg 1 kohaselt mahaarvatav, ning kogu tema Eestis ja välisriigis tekkinud käibe suhtest ehk sisuliselt on tegu maksustatava ja kogukäibe suhtega (Kruus 2008, 23). Suhtarv arvutatakse kord aastas, määratakse maksukohustuslase eelmise kalendriaasta käibe põhjal ja ümardatakse ülespoole täisprotsendini (Lehis 2012, 339). Proportsiooni korrigeeritakse jooksva kalendriaasta lõpul, lähtudes selle kalendriaasta maksustatava ja kogukäibe suhtest (Kägi, Võimre 2007, 195). Suhtarvu arvutamisel jäetakse käivete hulgast välja põhivara müük ja juhuslike finants-tehingute käive (Lehis 2012, 339). Rahandusministeerium on käibemaksuseaduse kommentaarides lisanud, et proportsiooni arvestamisel ei võeta arvesse põhivara võõrandamist, olenemata kas tegemist oli maksustatava või maksuvaba võõrandamisega, ning juhusliku tehinguna kinnisvara võõrandamist (Käibemaksuseadus Rahandusministeeriumi ... , 130). Juhusliku tehinguga aga olevat tegemist siis, kui vastavad tehingud ei ole seotud maksukohustuslase põhitegevusega, tema igapäevase ettevõtlusega (*Ibid.*, 131).

Proportsionaalne mahaarvamise meetodi puhul rakendatakse suhtarvu kogu sisendkäibemaksu mahaarvamisel (KMS § 33 lg 2), sõltumata sellest, kas kaupa või teenust on kasutatud maksustatava või maksuvaba käibe jaoks. Siiski ei ole lubatud sisendkäibemaksu mahaarvamine ettevõtlusega mitte seotud kuludelt (Kägi, Võimre 2007, 195).

Otsearvestuse ja proportsionaalse mahaarvamise segameetodi puhul eristatakse kaubad ja teenused, mida kasutatakse (Kruus 2008, 23):

- ainult maksustatava käibe jaoks – sisendkäibemaks arvatakse maha terves ulatuses;
- ainult maksuvaba käibe jaoks – sisendkäibemaksu ei arvata maha;
- nii maksustatava kui ka maksuvaba käibe jaoks – sisendkäibemaks arvatakse maha eelpool kirjeldatud proportsionaalse mahaarvamise meetodi alusel.

Selle meetodi puhul peab maksukohustuslane oma raamatupidamises eraldi kajastama maksustatavat ja maksuvaba käivet ning nende tarbeks soetatud kaupu ja saadud teenuseid,

samuti kaupu ja teenuseid, mis on soetatud või saadud nii maksustatava kui maksuvaba käibe tarbeks (KMS § 33 lg 3). Segameetodi kasutamine on kasulik maksukohustuslastele, kelle maksustatav käive on väga sisendimahukas (Kägi, Võimre 2007, 196). Võrreldes proportsionaalse mahaarvamise meetodiga, on segameetod kindlasti keerukam, aga samas selline detailne arvestus annab ka täpsema tulemuse.

1.2.2. Finantsteenuste sisendkäibemaksu osalise mahaarvamise võimalused

Finantsteenuste maksuvabastus on seotud teenuse olemusega, mitte isikuga, kes seda osutab, mistõttu saab finantsteenuste maksuvabastust rakendada ka isik, kelle põhitegevus ei ole finantsteenuste osutamine (Käibemaksuseadus 2012 ... , 127). Ettevõtted võivad oma põhitegevuse kõrvalt ka näiteks investeerida väärtpaberitesse ning neid võõrandada või anda laene. Selleks, et taoline kõrvaltegevus ei piiraks sisendkäibemaksu mahaarvamist, on kolm võimalust: juhusliku tehingu reegel, ümardamise reegel, vabatahtlik maksustamine (Elling 2008, 22).

Juhusliku tehingu reegli kohaselt ei võeta vastavalt KMS §-le 32 lg 2 sisendkäibemaksu osalise mahaarvamise suhtarvu arvutamisel arvesse juhuslikke finantstehinguid ning seega nende ettevõtjate jaoks, kes oma põhitegevuses ei tegele finantsvahendusega, on kogu finantsteenuste maksustamisega seonduv teema väheoluline (Eesti maksuseadused ... 2012, 332). Juhusliku ehk kõrvaltegevusena saab käsitleda finantsteenuste osutamist ja väärtpaberite võõrandamist juhtudel, kui ettevõtjal on olemas ka põhitegevus, millest saadavaid vahendeid ta kasutab näiteks laenude andmisel või väärtpaberite soetamisel ning need tehingud pole seotud maksukohustuslase igapäevase ettevõtlusega (Kruus 2008, 23). Seega juhuslik maksuvaba käive ei piira sisendkäibemaksu mahaarvamist (Elling 2008, 23).

Ümardamise reegel põhineb KMS §-le 32 lg 1, mille kohaselt proportsiooni arvestamisel ümardatakse tulemus üles sajandikeni ehk täisprotsendini. Näiteks, kui maksukohustuslase tegevusest moodustab maksustatav käive 99,3 protsenti kogu käibest (maksustatava käibe ja kogu käibe suhe on 0,993), siis ümardab maksukohustuslane selle suhte üles täisprotsendini ehk antud juhul on tulemus 100% ja nõnda puudub maksukohustuslasel vajadus proportsiooni rakendamiseks (Käibemaksuseadus Rahandusministeeriumi ... , 137).

Maksuvabast käibest tuleneva sisendkäibemaksu probleemi vältimiseks on kolmas võimalus vabatahtlik maksustamine. Nimelt maksuhaldurit eelnevalt kirjalikult teavitades

saab finantsteenustest tekkivat maksuvaba käivet vabatahtlikult maksustada ning siis on tegemist maksustatava käibega ega ole piiranguid sellega seotud sisendkäibemaksu mahaarvamisele. (Elling 2008, 23) See meetodi rakendamine lahendaks vastuolu neutraalsuse põhimõttega juhul, kui ümardamise või juhusliku tehingu reegel ei kõrvaldaks täies ulatuses sisendkäibemaksu mahaarvamise piirangut.

1.3. Käibemaks Eestis ja Euroopa Liidus

Euroopa Liidus on ühine käibemaksusüsteem, mis kehtib Euroopa Liidu piires ostetavatele ja müüdavatele kaupadele ning teenustele. Kuna käibemaks on kaudne maks, mis mõjutab otseselt maksustavate kaupade ja teenuste müügihinda, on Euroopa Liidu õiguses oluline tähendus käibemaksu reguleerivate seaduste harmoniseerimisel, et tagada kaupade ja teenuste vaba liikumine ühisturul (Lehis 2012, 289).

Esimesed käibemaksu kui lisandväärtuse maksu süsteemi ühtlustavad direktiivid olid 1968. aastal kehtima hakanud esimene ja teine käibemaksudirektiiv (67/227/EMÜ ja 67/228/EMÜ), millega keelati müügi maksud ja liikmesriigid pidid kasutusele võtma lisandväärtuse maksu. Kuna käibemaksu süsteemid osutusid riigiti liiga erinevaks, siis võeti ühtlustamise tulemusena 1977. aastal vastu kuues käibemaksudirektiiv, mis kehtis 2007. aastani. (*Ibid.*, 289) See pidi tagama, et kõigis liikmesriikides rakendatakse käibemaksu samadele tehingutele (Garcia *et al.* 2013, 46). Nõnda reguleeris direktiiv ka finantsteenuste maksustamist liikmesriikides ühtsetel alustel ning direktiivile viidatakse kogu senises kohtupraktikas.

Hetkel reguleerib lisandväärtuse maksu 1. jaanuarist 2007. aastal kehtima hakanud Euroopa Liidu Nõukogu direktiiv 2006/112/EÜ, mis on vastu võetud 28. novembril 2006. aastal. Vajadus uue tervikteksti järele oli tingitud sellest, et arvukad muudatused ja erandid muutsid kuuendast direktiivist arusaamise väga raskeks (*Ibid.*, 289).

Eestis kehtestati lisandväärtuse maksuna toimiv käibemaks esmakordselt Vabariigi Valitsuse määrusega (RT 1990, 14, 158), mis jõustus 1. jaanuaril 1991. aastal. Alates 1. jaanuarist 1992 on käibemaks kehtestatud seadusega ning kokku on Eestis olnud neli erinevat käibemaksuseadust. (*Ibid.*, 286) Eestis hetkel kehtiv käibemaksuseadus (RT I, 2003, 82, 554) on Riigikogu poolt vastu võetud 2003. aasta detsembris ning jõustus Eesti astumisel Euroopa Liidu 1. mail 2004. aastal.

2. KÄIBEMAKSUVABAD FINANTSTEENUSED JA NENDE REGULATSIOON

2.1. Finantsteenuste maksuvabastuse põhjused

Finantsteenuse mõiste võib riigiti erineda ja hõlmata väga mitmesuguseid teenuseid, kuid siiski saab välja tuua kolm põhilist kategooriat (Lind 2007, 644):

- 1) finantsvahendus, mis muu hulgas hõlmab näiteks laenamist ja deposiite;
- 2) kindlustus ja pensionifondid, v.a kohustuslik sotsiaalkindlustus;
- 3) finantsvahendusega sarnased teenused, näiteks fondijuhtimine.

Maksuvabade finantsteenuste loetelu on kirjas käibemaksuseaduses (KMS) § 16 lg 2¹ (vt Lisa 1), mis põhineb Euroopa Liidu Nõukogu direktiivi 2006/112/EÜ artiklil 135 (vt Lisa 2). Direktiivi artikkel liigitab finantsteenused kategooriasse „muude tegevuste maksuvabastused“, mis lisaks finantsteenustele hõlmab ka kindlustus- ja edasikindlustustehinguid, postimaksevahendeid, loteriide ja hasartmängude korraldamist, kinnisasja või selle osa võõrandamist ning rendile- ja üürileandmist. Eesti käibemaksuseadus jagab selle kategooria kaheks ning § 16 lg 2¹ toob välja ainult finantsteenused ning §-s 16 lg 2 on sätestatud muude tegevuste maksuvabastused. Käesolev bakalaureuse töö võtab vaatluse alla ainult finantsteenused ehk tehingud, millel on otsene seos finantsvahenduse ja sellega sarnaste teenustega. Oluline on teada, et maksuvabastused moodustavad erandi üldisest printsiibist, mille kohaselt maksustatakse kõiki maksukohustuslase poolt vastutasu eest osutatud teenuseid, ning piiranguid tuleb tõlgendada viisil, et maksuvabastus rakenduks juhtumitele, millele ta pidi rakenduma ega midagi enam (Reiland 2011).

Suurem osa finantsteenustest on käibemaksust vabastatud (Eesti maksuseadused ... 2012, 330). Maksuvabastust on Euroopa Liidus põhjendatud erinevalt, näiteks viidatakse maksuhaldamise keerukusele või sellele, et finantsteenused ei kujuta endast tarbimist (*Ibid.*, 330), vaid üksnes valmistavad kaupade ja teenuste tarbimist ette (Lind 2007, 644). Teisest küljest aga tuuakse esile hoopis pangandussektori majandushuvisid ja riikidevahelisi poliitilisi

kokkuleppeid (Eesti maksuseadused ... 2012, 330) ning asjaolu, et ei soovita kahjustada majandust maksustades kapitali käibemaksuga (Lind 2007, 644).

Finantsteenuste maksustamine on käibemaksu valdkonnas üks kõige keerukam valdkond (English, Poddar 1997, 89). Lihtsa näite saab tuua panga puhul seoses hoiuste kaasamise ja laenude andmisega. Näiteks, kui deposiidi omanikud saavad pangalt intresse kokku 70 € eest ning pank laenab hoiustajate raha välja, saades tasuks laenusaaajatelt intresse summas 150 €, siis tehingu lisandunud väärtus on $150 \text{ €} - 70 \text{ €} = 80 \text{ €}$, mis on käibemaksu objektiks. (*Ibid.*, 91) Tegelikuses on aga taolise tehingu puhul äärmiselt keeruline, kui mitte võimatu, leida lisandunud väärtust ning eristada hoiustaja poolt pangale osutatud teenuse ja panga poolt laenusaaajale osutatud teenuse summat, et õigesti arvestada sisendkäibemaksu. (*Ibid.*, 92)

Maksuvabastus toob aga kaasa selle, et pankadel ja teistel finantsasutustel ei ole õigust oma maksuvabade finantsteenuste osutamiseks ostetud kaupade või saadud teenuste eest tasutud käibemaksu maha arvata (Huizinga 2002, 505). Nõnda katkeb käibemaksu ahel ning ettevõtte muutub lõpptarbijaks (Zee 2005, 80). Siiski sellest hoolimata on vaja leida ka maksuvaba käibe puhul maksustatav väärtus, sest see otseselt mõjutab sisendkäibemaksu mahaarvamise proportsiooni. Nimelt, mida suurem on maksuvaba käive, seda vähem saab maksukohustuslane sisendkäibemaksu maha arvata, ja vastupidi. (Lind 2007, 644) Selline maksukorraldus põhjustab suurt kulu finantsasutusele, mis omakorda tõstab finantsteenuste hinda ja seega sisaldavad teenused varjatud käibemaksu, põhjustades käibemaksu kumuleerumist. Maksuvabastus omakorda suurendab finantsteenuste kasutajate kulusid, mis avaldab negatiivselt mõju nende toodetele ja teenustele, seega ka konkurentsivõimele. (Dragija *et al.* 2012, 27) Nõnda ilmneb, et finantsteenuste maksustamise puhul on tegu probleemiderohke valdkonnaga, kuna ühelt poolt on nende käibemaksuvabastus vastuolus käibemaksu põhimõtetega, teisalt aga kujuneks maksustamine liialt keerukaks.

2.2. Maksuvabad finantsteenused

KMS § 16 lg 2¹ p 1 kohaselt ei maksustata käibemaksuga hoiustamistehinguid avalikkuselt hoiuste ja muude tagasimakstavate rahaliste vahendite kaasamiseks. Krediidiasutuste seaduse kohaselt on selliste vahendite kaasamise õigus ainult krediidiasutustel (§ 4 lg 1), kellel tekib teenustasudest maksuvaba käive (Käibemaksuseadus 2012 ... ,

128). Maksuvabade teenuste hulka kuuluvad kõik pangakontoga seotud tasud, näiteks konto avamise või sulgemise tasu, rahaülekannete, sularaha sisse- ja väljamaksete, kaardimaksete ja interneti- või telefonipanga kasutamise tasud, kusjuures nii tehingupõhised kui perioodilised „hooldustasud“. Nõnda on maksuvabad ka konto väljavõtte, maksedokumendi koopia, tõendi väljastamise või arhiivipäringu tasu ning muud lisatasud, näiteks kiirmaksed, sularaha broneerimine, makse muutmine või tühistamine, tõendi saatmine postiga või faksiga. Oluline on aga, et pangahoiuselt makstav intress ei ole käive, sest hoiustamise puhul osutab pank teenust hoiustajale. (Eesti maksuseadused ... 2012, 331) Samas annab hoiuse puhul maksukohustuslane pangale oma raha kasutada, mida võiks käsitleda teenuse osutamisenä pangale ning sellele argumendile otsib autor täiendavat selgitust kohtulahenditest.

Käibemaksuvabad on ka laenutehingud, sh tarbijakrediit, hüpoteeklaenud ja muud äritehingute finantseerimise tehingud (KMS, § 16 lg 2¹ p 2). Võlaõigusseadus reguleerib laenu- ja krediitdilepinguid ning sätestab üldise põhimõtte, et laenulepinguga kohustub üks isik (laenuandja) andma teisele (laenusaaaja) rahasumma või asendatava asja (laen), laenusaaaja on aga kohustatud selle kokkulepitud tähtajal tagasi maksma või tagastama sama liiki asja ja samas koguses (§ 396 lg 1) ning tasuma kokkulepitud intressi (§ 397 lg 1) ehk tasu laenu kasutamise eest. Krediidi- ja laenulepingu erinevus on see, et krediitdilepingu puhul annab üks isik teisele isikule rahasumma, laenulepingu puhul aga rahasumma või mõne asja. Tarbijakrediidi puhul võib teenuse saajaks olla ainult tarbija, kellele osutatakse näiteks laenu, liisingu, järeelmaksu või krediitkaardi teenust. Laenutehingutest saadavate intresside puhul on tegemist maksuvaba käibega, sest siis osutab teenust laenuandja laenusaaajale ehk intress on panga tasu selle eest, et ta annab oma raha kliendile kasutada (Lind 2007, 647). Maksuvabastus hõlmab laenu ja muude krediitdilepingute puhul ka teenustasusid, näiteks lepingu sõlmimise, tagatise vormistamise, maksegraafiku või tagatise muutmise tasu, lepingu ennetähtaegse lõpetamise tasu ja arvelduslaenu limiiditasu. (Eesti maksuseadused ... 2012, 331) Küll aga ei käsitata laenuintressina panga poolt makstavaid intresse arvelduskontole hoiustatud rahalt ning sellest ei teki äriühingule maksuvaba käivet (Käibemaksuseadus 2012 ... , 128). Seega tekitavad maksuvaba käibe ainult summad, mida krediitdiasutus saab finantsteenuse osutamise eest, ning laenusumma ise ei allu algusest peale käibemaksuga maksustamise põhimõttele (Elling 2008, 18).

Maksuvabaks finantsteenuseks aga ei loeta faktooringut (*Ibid.*, 17). Faktooring on ettevõtte käibekapitali finantseerimise viis ning vastavalt võlaõigusseadusele kohustub

faktooringlepinguga üks isik (faktooringu klient) loovutama teisele isikule (faktoor) rahalise nõude kolmanda isiku (faktooringuõhnik) vastu, mis tuleneb lepingust, mille alusel faktooringu klient müüb faktooringuõhnikule oma majandus- või kutsetegevuses eseme või osutab teenuse (§ 256). Faktooringu puhul maksustatakse käibemaksuga lepingutasu ja arvete käitlemise tasu, vastavalt KMS § 12 lg 10-le (Eesti maksuseadused ... 2012, 331), mitte aga faktooringu summa iseenesest (Elling 2008, 17). Lisaks loetakse omandatud nõudeõiguse sissenõudmisest saadav tulu (ostuhinna ja nimiväärtuse vahe) finantstuluks ning maksustatakse käibemaksuga (Lind 2007, 646). Faktooringuga sageli segamini aetav teenus on inkassoteenus ehk võlgade sissenõudmise teenus, mis ei kuulu maksuvaba käibe alla, vaid on tavaline käibemaksuga maksustatav teenus, sest teenuse pakkuja üldjuhul osutab kliendile abi problemaatilise võla sissenõudmiseks (Elling 2008, 20).

KMS § 16 lg 2¹ p 3 kohaselt ei maksustata käibemaksuga liisingtehinguid. Liisingu ja järelmaksuga müügi puhul on põhisoorituseks kauba käive, mis on käibemaksuga maksustatav (Eesti maksuseadused ... 2012, 331), kusjuures kauba võõrandamisel makstavat intressi ei arvata kauba käibe maksustatava väärtuse hulka (KMS, § 12 lg 8). Liisingu ning muude krediitilepingute (nt järelmaksuga müük) puhul hõlmab maksuvabastus lisaks intressile ka teenustasusid (Eesti maksuseadused ... 2012, 331). Intress ei kuulu maksustamisele siis, kui liisingettevõtte osutab kliendile lisaks renditeenusele ka finantsteenust ning intress on arvel rendimaksest eraldi välja toodud. Selle tingimuse täitmisel on intress maksuvaba sõltumata sellest, kas liisinguandja ja -võtja on omavahel sõlminud liisingulepingu kasutus- või kapitalirendilepingu tingimustel. (Käibemaksuseadus 2012 ... , 128) Seega, nagu laenutehingute teostamiselgi, ei tekita maksuvaba käivet finantsteenuse ise, vaid teenustasu, intress, lepingutasu ja muud summad, mida pank saab teenuse osutamise eest, ent liisingtehingute puhul on kauba enda võõrandamine ikkagi käibemaksuga maksustatav käive (Elling 2008, 18). Kui aga kasutusrendilepingu arvel ei ole eraldi finantsteenust välja toodud, siis läheb kogu summa käibemaksuga maksustamisele (*Ibid.*, 22).

KMS § 16 lg 2¹ p 4 toob välja arveldus-, sularaha siirdamise ja muud raha edastamise tehingud. Selliste tehingute all mõistetakse rahaliste ülekannete teenuse osutamist ning sellise teenuse osutajaks on üldjuhul krediitiasutus (Käibemaksuseadus 2012 ... , 128). Maksuvabad on nii sularaha kui ka sularahata arveldamise teenused, näiteks sama vääringu müntide ja kupüüride vahetus, rahatähe ehtsuse kontroll, raha konverteerimine ühest vääringust teise ehk valuutavahetus (Eesti maksuseadused ... 2012, 331). Kui valuutavahetusel ei ole eraldi teenus-

tasu ettenähtud, siis loetakse teenuse väärtuseks kursivahe, sest ettevõtja pakub teenust ettevõtluse korras ning kursivahest saadav kasum on justkui kliendi poolt teenuse eest makstav vastutasu. Juhul, kui ettevõtja saab kasumit oma arvel tehtud investeringutelt, siis seda ei saa käsitleda teenustasuna, kuna puudub klient, kellele oleks teenust osutatud. (Lehis, Lind 2003, 437) Seega vääringute vahetuskursi muutumise tulemusena tekkiv raha, väärtpaberite, nõuete või kohustuste väärtuse kasv või kahanemine ei ole teenus, mistõttu ei kuulu see ka maksuvaba käibe hulka. (Eesti maksuseadused ... 2012, 331)

KMS § 16 lg 2¹ p 5 nimetab mittesularahaliste maksevahendite, nt elektrooniliste maksevahendite, e-raha, reisirahade ja vekslite väljastamise ning haldamise. Mittesularahaliste vahenditena saab käsitleda krediitkaarte, pangaveksleid jms ning üldjuhul on tegemist pankade teenusega, kaasaarvatud juhul, kui reisirahade müüvad reisibürood (Käibemaksuseadus 2012 ... , 128).

KMS § 16 lg 2¹ p 6 sätestab, et käibemaksuga ei maksustata tagatis- ja garantiitehingud ning muud isikule tulevikus siduvaid kohustusi tekitavad tehingud. Siia alla kuuluvad käendus, garantii ja pandi andmine. Professionaalse finantseerimisasutuse poolt osutatav tagatistehing on garantii, mille puhul on maksuvaba tasu, mille summa sõltub tavaliselt garanteeritavast summast, ning teenustasud garantiilepingu vormistamise, muutmise või pikendamise eest (Lehis, Lind 2003, 438). Garantii andmine on reguleeritud VÕS-s, mille kohaselt võib majandus- või kutsetegevuses isik (garantii andja) võtta lepinguga võlausaldaja suhtes kohustuse (garantii), et ta täidab võlausaldaja nõudel garantiist tuleneva kohustuse (§ 155 lg 1).

KMS § 16 lg 2¹ p 7 nimetab maksuvabana tehingud nii oma kui ka klientide arvel väärtpaberituru seaduse §-s 2 sätestatud kaubeldavate väärtpaberite ja välisvaluutaga ning muud rahaturutehingud, sealhulgas tehingud tšekkide, vekslite, hoiusesertifikaatide ja muude selletaoliste instrumentidega (Käibemaksuseadus 2012 ... , 128). Väärtpaberituru seadus § 2 lg 1 sätestab, et väärtpaber on üleantav varaline õigus, kohustus või leping ja seega on väärtpaber teenus ning väärtpaberi võõrandamisel moodustub maksuvaba käibe (*Ibid.*, 128), kusjuures erinevalt teistest finantsteenustest moodustab väärtpaberi võõrandamisel maksuvaba käibe maksustatava väärtuse kogu müügihind (Elling 2008, 18). Väärtpaberitehingute korral on maksuvabad pangale või kontohaldajale makstavad teenustasud (Eesti maksuseadused ... 2012, 331) – väärtpaberikonto avamise ja sulgemise tasu ning ülekandetasu, pandikonto avamise tasu (finantstagatise seadmise korral). Maksuvaba on ka väärtpaberite ülekandmine

kogu väärtpaberikonto jäägi ulatuses, isegi juhul, kui ülekanne toimub ühe isiku kahe erineva konto vahel. Lisaks ei ole käibemaksuga maksustatav väärtpaberite haldamine, mis seisneb tehingute tegemises, mitte aga väärtpaberite hoidmises. (Elling 2008, 18-19) Samuti tuletistehingute (optioonid, futuurid, forvardid) preemiad ja tehingute vahendamise eest makstavad maakleritasud (Eesti maksuseadused ... 2012, 331).

Eesti maksuhaldur leiab, et väärtpaberikonto avamine on maksuvaba finantsteenuse, ent hooldamine aga maksustatav (Reiland 2011). Seega oluline on asjaolu, et väärtpaberite regulaarseid hooldustasusid ja konto väljavõtete tasusid maksustatakse käibemaksuga, sest Eestis tõlgendatakse seda „väärtpaberite hoidmisena“. Samuti maksustatakse käibemaksuga kõik väärtpaberite ostu ja müügi kaudselt seotud teenused, näiteks investeerimisalane nõustamine, kliendi esindamine aktsionäride üldkoosolekul, privaatse väärtpaberiportfelli valitsemine või kinnipeetud tulumaksu tagastamisega seotud asjaajamine. (Eesti maksuseadused ... 2012, 331)

KMS § 16 lg 2¹ p 8 kohaselt ei maksustata finantsteenuste käivet seoses väärtpaberite emiteerimise, müügi ja ostmisega seotud tehingute ja toimingutega. Maksuvabad teenused on näiteks emissiooniprojekti koostamine, avaliku märkimise korraldamine, väärtpaberite registreerimine, maksete vahendamine ja vajalike dokumentide vormistamine, mis võivad küll olla konsultatsioonilise iseloomuga, aga kuna need on vahetult seotud väärtpaberite emiteerimisega ja mõjutavad väärtpaberite hinda, siis neid teenuseid käibemaksuga ei maksustata (Lehis, Lind 2003, 441).

KMS § 16 lg 2¹ p 9 nimetab maksuvaba käibe alla rahamaakleri tegevuse. Antud juhul käsitletakse selle all raha ja valuutatehingute vahendamist võlaõigusseaduses sätestatud maaklerilepingu tähenduses (Käibemaksuseadus 2012 ... , 129). Maaklerilepinguga kohustub üks isik ehk maakler vahendama teisele isikule (käsundiandja) lepingu sõlmimist kolmanda isikuga või osutama kolmanda isikuga lepingu sõlmimise võimalusele, käsundiandja aga kohustub maksma talle selle eest tasu (maakleritasu) (VÕS, § 658 lg 1).

KMS § 16 lg 2¹ p 10 alusel on maksuvabad ka kõigi eelpool loetletud ehk antud lõike punktides 1–9 nimetatud teenustega seotud läbirääkimisteenused. Eesti Maksumaksjate Liit on küsinud Rahandusministeeriumilt, mis on selle mõiste sisu ning vastuseks oli, et läbirääkimisteenus on eraldiseisev teenus, mida osutab läbiräägitava lepingu osapooltest erinev kolmas isik, kelle eesmärk on teha kõik vajalik selleks, et pooled sõlmiksid käibemaksuseaduse § 16 lõike 2¹ punktides 1-9 nimetatud finantstehinguid käsitleva lepingu,

pikendaksid ja muudaksid seda lepingut või lõpetaksid sellise lepingu. Läbirääkimisteenus erineb KMS § 2 lg 11 toodud vahendamisteenusest, mis tähendab maksukohustuslase tegutsemist teise isiku nimel ja arvel. (Lehis 2011) Läbirääkimisteenuse mõiste sisu selgitamisel uurib autor antud töös ka Euroopa Kohtu poolseid seisukohti.

KMS § 16 lg 2¹ p 11 nimetab, et käibemaksuga ei maksustata finantsteenuste käivet seoses investeerimisfondide seaduses sätestatud investeerimisfondi ja muu finantsjärelevalve alla kuuluva Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi investeerimisfondi valitsemisega, sh fondivalitseja ülesannete edasiandmise korral fondi valitsemisega seonduvate teenuste osutamist fondile. Investeerimisfond on investeerimisfondide seaduse § 1 alusel ühisteks investeeringuteks moodustatud vara kogum (ehk lepinguline fond) või asutatud aktsiaselts, mida või mille vara valitseb riski hajutamise põhimõttest lähtudes fondivalitseja. Seega on maksuvabad investeerimisfondide, kaasa arvatud pensionifondide, valitsemise tasud ehk teenus, mida osutab fondivalitseja fondile (Lehis, Lind 2003, 442). Investeerimisfondi varadega tehakse arveldusi depoopanga vahendusel (*Ibid.*, 442) ning depoopanga tasud on maksuvabad teenused, sest depoopanga teenuste eesmärk on ühtlasi ka investeerimisfondide kontroll ja järelevalve. (Eesti maksuseadused ... 2012, 332)

Kokkuvõttes moodustab finantsteenuste puhul maksuvaba käibe väärtuse mitmesugused teenustasud, mida pank saab teenuse osutamise eest, ning laenu, liisingu või järelmaksu puhul intressid, kusjuures kasutusrendi puhul on intress maksuvaba ainult siis, kui see on lepingus eraldi välja toodud. Kapitalirendi puhul on aga käibemaksuga maksustav üleantava kauba käive, kuid liisingu intress on maksuvaba. Valuutavahetuse puhul on teenustasu puudumisel maksuvabaks käibeks kursivahe, mida võib käsitleda justkui kliendi poolt teenuse saamise eest antavat vastutasu. Seega üldiselt finantsteenuse põhisooritus – näiteks laenumakse, valuutavahetuse summa, rahaline ülekanne – ei kuulu käibe hulka. Erandi moodustab vaid väärtpaberi võõrandamine, mille puhul on maksuvaba käibe maksustatav väärtus kogu väärtpaberi müügihind.

3. FINANTSTEENUSTE MAKSUSTAMINE PRAKTIKAS JA VÕIMALIKUD PROBLEEMID

3.1. Euroopa Kohtu seisukohad finantsteenuste maksustamise osas

Finantsteenuste käibemaksuvabastusega seoses on tekkinud mitmeid probleeme õigusaktide tõlgendamisel. Nende mõistmiseks on vaja uurida Euroopa Kohtu lahendeid ja selgitada välja, millised on põhilised vead käibemaksudirektiivi mõistmisel. Kohtuotsused annavad täpsed seletused, mida peab arvestama teatud finantsteenuste osutamisel ja kasutamisel. Järgnevalt analüüsitakse kohtupraktikat finantsteenuste käibemaksuvabastuse osas ning tuuakse välja autoripoolsed olulisimad järeldused. Kuna KMS § 16 lõige 2¹ põhineb Euroopa Nõukogu käibemaksudirektiivi 2006/112/EÜ artiklil 135, siis tuleb Euroopa Kohtu otsuseid arvestada ka Eesti käibemaksuseaduse tõlgendamisel.

3.1.1. Kohtupraktika seoses finantsteenuste maksustamisega

Käibemaksust on vabastatud mitmesugused teenused seoses arvelduste, krediidi vahendamise ja väärtpaberitega. Selliseid tegevuste teostamist võimaldab Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication (SWIFT) teenused, mis korraldab ülemaailmset elektroonilist sõnumiedastust krediidasutustele ning tagab pankadevahelisi arveldusi ja väärtpaberitehinguid puudutavate sõnumite töötlemise (Case C-350/10, p 11). Pankade kulud SWIFT teenuse kasutamisega on väga suured ning Nordea Bank AB Soome filiaalil tekkis kohtuvaidlus, kas käibemaksust on vabastatud sellised krediidasutustevaheliste arvelduste ning väärtpaberitehingute sooritamise seotud SWIFT-teenused kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d (vt Lisa 3) alapunktide 3 ja 5 järgi (*Ibid.*, p 20), mille alusel oleks tegu mitmesuguste finantstehingute vahendamise. Euroopa Kohus märgib, et käibemaksust saab vabastada teenuseid siis, kui need moodustavad terviku, täites finantstehingute põhilisi eesmärgi (*Ibid.*, p 27), milleks on olemasoleva õigusliku ja finantsilise olukorra muutmine (*Ibid.*, p 25).

Juba varajasemalt on kohus märkinud, et kui maksuvabastused on erandid üldpõhimõttest, mille kohaselt maksustatakse käibemaksuga iga teenus, mille maksukohustuslane on tasu eest osutanud (C-540/09, p 20). Nordea põhjendas, et SWIFT teenuseta oleks panga poolt osutatavad rahvusvahelised arveldused ja piiriülesed tehingud võimatud (Case C-350/10, p 29), kuid Euroopa Kohus märkis, et isegi kui mõni administratiivne tehing on maksuvaba finantstehingu teostamiseks möödapääsmatu, siis see veel ei laienda maksuvabastust sellele abistavale teenusele (*Ibid.*, p 31). Kohus otsustas, et SWIFT-teenus edastab ainult elektroonseid andmeid ega täida finantsteenuste funktsiooni, millega kaasneb vara või väärtpaberi ülekandmine (*Ibid.*, p 34), ning seega ei saa siinkohal rakendada maksuvabastust, mis on ettenähtud vaid finantsteenustele.

Hea võrdlus Nordea kohtuasjale on Sparekassernes Datacenter (SDC) kohtuvaidlus, millel on sarnaseid maksuõiguslikke tõlgendusi Nordea juhtumiga, kuna SDC soovis samuti käibemaksust vabastada finantsteenuste osutamise kaasnemat abistavat teenust. Nimelt pangakorporatsioon SDC pakkus oma partneritest pankadele teenust, kus ta konsulteeris nende pankade kliente seoses väärtpaberite, hoiuste, lepingute ja laenudega. Tekkis küsimus, kas finantsinformatsiooni andmise teenus on maksuvaba kui finantstehingute vahendamise teenus vastavalt kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunktide 3 ja 5 kohaselt (vt Lisa 3). Eesti käibemaksuseaduse kohaselt oleks tegu läbirääkimisteenusega, mis kuuluks KMS § 16 lg 2¹ p 10 alusel maksuvaba käibe alla.

Esmalt kinnitas kohus, et käibemaksust võib vabastada teenuseid, mis on usaldatud krediitiasutustevälistele ettevõtjatele, kes ei ole otseselt seotud nende asutuste klientidega, kui need teenused moodustavad terviku ja täidavad finantstehingute spetsiifilisi ja põhilisi eesmärke (Case C-2/95, p 59). Nagu Nordea kohtuasjaski, on oluline mõista, et kui mõni abistav administratiivne või tehniline teenus on finantsteenuse osutamisel möödapääsmatu, ei tähenda see veel, et maksuvabastus kohalduks ka selle teenuse suhtes (*Ibid.*, p 65). Kohus aga otsustas, et antud teenus ei lange maksuvaba käibe alla, sest sarnaselt Nordea juhtumiga pole käibemaksust vabastatud teenused, mis ei mõjuta osapoolte olemasolevat õiguslikku ja finantsilist olukorda. Seega oli konsultatsiooniteenus kaudse iseloomuga ja antud lahend kinnitab ka teoorias toodud asjaolu, kus käibemaksuga on maksustatav väärtpaberite ostu ja müügiga kaudselt seotud teenused, näiteks investeerimisalane nõustamine (Eesti maksuseadused ... 2012, 331).

Läbirääkimisteenuse sisu mõistmisel on tekitanud finantsteenustega seoses mitmeid probleeme ja kohtuvaidlusi. Mõiste „läbirääkimisteenuse“ asemel kasutatakse direktiivis „vahendamist“, kuid selle sisu pole direktiivis määratletud. Euroopa Kohus leiab, et antud mõiste all mõeldakse sellise vahendaja tegevust, kes pole finantstoodet puudutava lepingu pool ja kelle tegevus erineb lepingulistest sooritustest, mida selliste lepingute pooled tavaliselt teevad (Case C-453/05, p 23).

Läbirääkimisteenuse maksuvabastuse kohta on hea näide *Volker Ludwig versus Finanzamt Luckenwalde* kohtulahend C-453/05, kus agendilepingu alusel töötav finantsnõustaja analüüsib kliendi finantsseisukorda ning koostöös kliendiga valitakse sobivad lepingu tingimused, mis esitatakse krediidiandjale, kes kas nõustub pakkuma kliendile sellistel tingimustel teenust või mitte. Tulemustasu maksab agendile krediidiandja ja seda ainult siis, kui leping sõlmitakse. Praktikas kehtib põhimõte, et kui mitut sooritust võib pidada põhisooritust moodustavaks, siis kõrvalsooritust käsitletakse maksuõiguslikult samamoodi kui põhisooritust (*Ibid.*, p 18). Kuna agent saab tasu ainult siis, kui klient sõlmib krediidilepingu, siis antud juhul on põhisoorituseks vahendamisteenus ning nõustamisteenus on kõrvalsooritus (*Ibid.*, p 19). Kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunkti 1 tähenduses on tegu krediidi vahendamisega, mis on maksust vabastatud ning käsitletakse põhisooritusena, mille suhtes finantsnõustamise teenus on kõrvalsooritus, mistõttu viimast käsitletakse maksuõiguslikult samamoodi kui põhisooritust (*Ibid.*, p 20).

Seega käibemaksudirektiivi mõistes on vahendustegevus ühele lepingupoolle osutatav teenus, mille eest see pool tasub kui eraldiseisva vahendusteenuse eest ning sellise tegevuse eesmärk on teha kõik vajalik selleks, et kaks poolt sõlmiksid lepingu, ilma et vahendajal oleks lepingu sisu suhtes omapoolset huvi (*Ibid.*, p 23). Ka Rahandusministeerium on kommenteerinud tuginedes antud lahendile, et finantsteenustega seotud läbirääkimisteenus peab olema eraldiseisev teenus, mille osutaja pole finantsteenuse lepingu osapool ega oma lepingu sisu suhtes omapoolset huvi. Teenuse osutaja eesmärk on teha kõik vajalik selleks, et pooled sõlmiksid vastava lepingu, kusjuures oluline on teenuse osutamise laad. (Lehis 2011) Nimelt maksuvabastuse seisukohalt on oluline, et läbirääkimisele järgneks ka finantstehingu sooritamine.

Sarnaselt on Euroopa Kohus *Commissioners of Customs & Excise versus CSC Financial Services Ltd* kohtuasjas C-235/00 leidnud, et vahendustegevus on vahendamine, mis võib seisneda muu hulgas selles, et vahendaja teavitab üht lepingupoolt lepingu

sõlmimise võimalustest, võtab teise poolega ühendust ning peab kliendi nimel ja arvel vastastikuste soorituste üksikasjade osas läbirääkimisi. Sellise tegevuse eesmärk on teha kõik vajalik selleks, et kaks poolt sõlmiksid lepingu, ilma et vahendajal oleks lepingu sisu suhtes omapoolset huvi. (p 39)

Teenuse osutamise laadi ja eesmärki puudutab Euroopa Kohtu lahend C-276/09, kus Inglismaa telekommunikatsioonisektori ettevõtte Everything Everywhere osutatava mobiilsideteenuse eest võisid kliendid maksta erinevatel viisidel. Otsekorralduse puhul kliendile täiendavat tasu ei lisandunud, ent ettevõtte nõudis klientidelt eraldi maksetöötlastasu, kui tasuti mõnel muul viisil, näiteks sularahas, krediit- või deebetkaardiga interneti teel. Ettevõtte leidis, et 77/388/EMÜ kohaselt on maksetöötlastasu maksuvaba kui krediidi vahendamine või maksetega seotud tehing vastavalt kuuenda direktiivi artikli 13 B osa punkti d alapunktidele 1 või 3. Siinkohal aga leiab kohus, et oluline on teada, kas antud teenus on mobiilsideteenusest eraldiseisev teenus või mitte. Direktiivi artiklist 2 küll lähtub, et iga teenust tuleb pidada eraldiseisevaks ja sõltumatuks, kuid majanduslikus mõttes ühest sooritusest koosnevat tehingut ei tohi kunstlikult osadeks jagada, et vältida käibemaksusüsteemi toimimise moonutamist (Case C-349/96, p 29).

Kohus möönab lahendis, et siiski tuleb teatud juhtudel vormiliselt eraldiseisevaid sooritusi käsitada üheainsa sooritusena ning abiteenust maksustada samamoodi nagu põhiteenust. Siinkohal tuleb välja otsustav aspekt, et teenust tuleb käsitada põhiteenuse kõrvalteenusena siis, kui see ei ole kliendi jaoks omaette eesmärk, vaid osutatava põhiteenuse parematel tingimustel kasutamise vahend (Case C-276/09, p 25). Seega antud juhul ei ole kliendi jaoks eraldi eesmärk kasutada kahte erinevat teenust – mobiilside- ja maksmis-teenust –, vaid ikka ainult põhiteenust ehk mobiilsideteenust ning selle eest tasumine pole eraldi eesmärk, vaid maksmine on loomulik teenuse juurde kuuluv nähtus, mida maksustatakse samuti nagu põhiteenustki.

Samas tekib justkui vastuolu neutraalsuse põhimõttega, mille kohaselt sarnaseid teenuseid maksustatakse ühte moodi ning sarnaselt kõigile teenuseosutajatele. Seega, kui finantsasutus pakub võimalust sooritada kliendil nii arveldus- kui sularaha ülekande tehinguid ehk makseid ja nendega kaasnevad teenustasusid ei maksustata käibemaksuga ning kui muu ettevõtte pakub kliendile saadud teenuse eest tasumise võimalust ja selleks ettevõtte teeb makse töötlemiseks toiminguid, siis ka see võiks olla käibemaksuvaba. Antud väidet aitab selgitada kohtu seisukoht, et põhiteenuse abiteenuse maksustamise järeldust ei mõjuta neutraalse

maksustamise põhimõte, millega on vastuolus omavahel konkureerivate sarnaste teenuste erinev käibemaksualane kohtlemine, sest *Everything Everywhere*'i olukord on täiesti erinev sellise ettevõtja olukorrast, kes osutab oma klientidele finantsteenuseid põhiteenusena (Case C-276/09, p 31). Seega, kui maksete vahendust pakub ettevõtte, kelle põhitegevus ei ole finantsteenuste osutamine, siis pakutud teenust maksustatakse samamoodi kui põhiteenustki juhul, kui tegu on abistava teenusega põhiteenusena tarbimiseks.

Sarnast otsekorraldusega seotud vahendusteenust käsitleb ka kohtuasi C-175/09, mille korral hambaarstidele teenuseid pakkuva ettevõtte Denplan Ltd arvelduskontole kantakse iga kuu otsekorraldusega patsientide arvelduskontolt hambaravi teenuse eest tasumisele kuuluvad summad. Seejärel edastatakse Denplani arvelduskontolt hambaarstide arvelduskontole tasu hambaravi teenuse eest, millelt on maha arvatud Denplanile tasumisele kuuluv vahendustasu. Tekkis küsimus, kas sellist vahendus- ja maksete kogumise teenust saab käsitleda maksuvaba finantsteenusena Euroopa Nõukogu direktiivi alusel, justkui oleks tegu maksete ja ülekannetega seotud tehingute ja nende vahendamisega vastavalt 13 B osa punkti d alapunktile 3 (77/388/EMÜ).

Vastuse leidmisel on oluline määratleda, kas vormiliselt mitu eraldiseisvat toimingut moodustavad lahutamatu majandustehingu, mille osadeks jaotamine poleks mõistlik (Case C-175/09, p 21) ning tervikut saab käsitleda maksust vabastatud tehinguna, kui see täidab antud direktiivi sättes kirjeldatud teenuse eriomaseid ja põhilisi ülesandeid (*Ibid.*, p 27). Denplani poolt tehtud sooritusel on käibemaksuga maksustamise seisukohalt omavahel lahutamatult seotud, kuna soorituste majanduslik eesmärk on patsiendi poolt hambaarstile iga kuu tasumisele kuuluva rahasumma ülekandmine (*Ibid.*, p 23).

Oluline on täheldada, et antud direktiivi punkt ei vabasta käibemaksust „võlgade sissenõudmist“ ehk finantstehinguid, mille eesmärk on rahalise kohustuse sissenõudmine (*Ibid.*, p 31). Antud teenuse osas tuleb aga märkida, et tegu „võlgade sissenõudmisega“, kuna teenuse eesmärk on kanda Denplani klientidele, ehk hambaarstidele, üle raha, mida neile on kohustatud maksma patsiendid, ning Denplan on tasu eest kohustatud võlgnetavad summad patsientidelt sisse nõudma ja tagama nimetatud summade kandmise nende omanike arvelduskontole (*Ibid.*, p 28). Seega ei ole antud vahendusteenuse tasu käibemaksust vabastatud, kuna see on tasu võlgade sissenõudmise eest.

Laenutehingute puhul on makstav intress ehk tasu laenu kasutamise eest maksuvaba käive, kuna laenuandja osutab teenust laenusajale. Seda kinnitavad ka L. Lehise maksu-

seaduste kommenteeritud väljaanded. Analoogiliselt võib eksisteerida ka vastupidine seis, kus maksukohustuslane osutab teenust pangale juhul, kui ta paneb oma raha panga-deposiidile. Tähtajalise hoiuse puhul ei saa omanik kokkulepitud aja jooksul oma raha kasutada, kuid selle aja jooksul saab selle rahaga toiminguid teha krediidasutus, kes maksab deposiidi lõppemisel kokkulepitud intressi ehk tasu raha kasutamise eest (Saag 2009, 86).

Euroopa Kohus on ühes kohtulahendis täheldanud, et pangadeposiidilt makstakse intressi selle eest, et raha antakse kasutada teisele osapoolle ja seega on tegu teenuse osutamisega pangale ning tasuks saadud intress on maksuvaba käive maksukohustuslasele ehk hoiuse tegijale (Case C-77/01, p-d 69-71). Sellise käsitlusega nõustub ka jurist M. Saag oma artiklis, kuid jurist L. Lehis on aga kommenteerinud, et pangahoiuselt makstav intress ei ole käive, sest hoiustamise puhul osutab pank teenust hoiustajale (Eesti maksuseadused ... 2012, 331) ehk sisuliselt raha hoidmise ja haldamise teenust. Vastuolu selgitab M. Saag põhjendus, et antud kohtulahendi käsitlust ei saa rakendada arvelduskontol olevalt rahalt panga poolt makstud intressi kohta, sest arvelduskontolt saab klient igal ajal oma raha välja võtta ja nõnda ei saa pank seda kasutada ehk tegu pole teenuse osutamisega pangale. Seega tähtajaliselt hoiuselt deposiidi tegijale makstav intress ei ole panga jaoks käive, aga see on maksuvaba käive hoiuse omanikule. Samas pangale makstav arvelduskonto hooldustasu on kindlasti panga jaoks maksuvaba käive. (*Ibid.*, 86)

3.1.2. Järeldused Euroopa Kohtu lahendite põhjal

Direktiivi 2006/112/EÜ artikli 135 kohaselt on maksuvabad krediidi andmine ja läbirääkimine ning krediidi haldamine krediidiandja poolt. Laenu puhul osutab pank teenust laenusaaajale, kes maksab vastutasuks laenu intressi ehk tasu raha kasutamise eest. Sarnane olukord on siis, kui pangadeposiidilt maksab pank kliendile intressi selle eest, et too annab raha teatud tähtajaks pangale kasutamiseks. Igal juhul on direktiivi artikli 135 kohaselt hoiuste ja arvelduskontodega seotud tehingud käibemaksuga mittemaksustatavad, kusjuures avalikkuselt tohib hoiuseid kaasata vaid krediidasutus (KAS, § 4 lg 1) ning analüüsist järeldub, et tähtajaliselt pangahoiuselt makstav intress pole panga jaoks käive, vaid on deposiidi tegijale maksuvabaks käibeks.

Euroopa Nõukogu direktiivi alusel on käibemaksust vabastatud tehingud ja nendega seotud läbirääkimisteenus, mis on seotud hoiuste ja arvelduskontode, maksete, ülekannete, võlanõuete, tšekkide ja muude vabalt kaubeldavate maksevahenditega (välja arvatud võlgade

sissenõudmisega) (2006/112/EÜ, artikkel 135, p d) ning aktsiate, äriühingute ja ühenduste osakute, võlakirjade ning teiste väärtpaberitega (*Ibid.*, p f). Kohtulahendite analüüsi alusel järeldub, et mitte kõik nimetatud tehingutega seotud teenustasud pole käibemaksust vabastatud ning probleeme tekitab sageli mõne teise teenuse (ehk põhisoorituse) osutamisega kaasneva finantsteenuse (ehk abistava teenuse) maksustamine. Üldpõhimõtte maksuvabastuse juures on, et kui mitut sooritust võib pidada põhisooritust moodustavaks, siis kõrvalsooritust käsitletakse maksuõiguslikult samamoodi kui põhisooritust (C-453/05, p 18). Oluline on teada, kas neid kahte teenust saab koos käsitleda üheainsa tervikuna, mille korral poleks nende osadeks jaotamine mõistlik.

Kohtulahendeid analüüsidest aga selgus, et alati ei pruugi maksuvabastus laieneda seotud tehingutele ning seda isegi siis, kui abistav tehing on põhitehingu sooritamiseks hädavajalik ja möödapääsmatu. Oluline kriteerium on, kas abistav teenus moodustab põhiteenusega terviku ning vastab finantsteenuse olemusele, mille kohaselt toob teenus kaasa õigusliku ja finantsilise olukorra muutumise. Seega näiteks puhas konsultatsiooniteenus finantsnõustaja poolt ei kuulu maksuvabastuse alla ja tegu on kaudse teenusega juhul, kui selle tulemusena ei muutu lepingu osapoolte õiguslik ja materiaalne olukord, milleks võib olla näiteks raha ülekandmine ühe isiku arvelduskontolt teisele. Nõnda ei laiene maksuvabastus ka finantsteenuse sooritamiseks vajalikele administratiivsetele, tehnilise ja konsulteeriva iseloomuga teenustele, olgugi, et need on seotud arvelduskonto, hoiuste, lepingute või väärtpaberitega. Hea näide on pankadevaheline SWIFT-teenus, mis edastab vaid elektroonseid andmeid tehingu jaoks ega soorita varalist ülekannet.

Teisalt, kui näiteks konsulteerija saab tasu ainult siis, kui klient sõlmib lepingu ja sooritab tehingu, mille tulemusena muutub kliendi õiguslik ja finantsiline olukord, siis kuulub teenus maksuvaba käibe alla, kuna sellel on finantsteenusele iseloomulikud tunnused. Käibemaksust võib vabastada teenuseid, mis on usaldatud krediidasutustevälistele ettevõtjatele, kes ei ole otseselt seotud nende asutuste klientidega, kui need teenused moodustavad terviku ja täidavad finantstehingute spetsiifilisi ja põhilisi eesmärke (Case C-2/95, p 59). Seda võib nimetada vahendus- ehk läbirääkimisteenuseks, kusjuures kohtulahendite põhjal võib järeldada, et selle mõiste tõlgendamisega esineb sageli probleeme. Tähtsaim tunnus on, et läbirääkimisteenuse korral läbirääkija teeb kõik selleks, et osapooled sõlmiksid lepingu, kusjuures temal endal puudub lepingu sisu vastu huvi.

Nõnda tuleb maksukohustuse otsustamisel lähtuda teenuse laadist ja eesmärgist ning oluline on, et teenused moodustaksid terviku, mis täidab finantsteenuse spetsiifilisi ja põhilisi ülesandeid. Seega ei ole käibemaksust vabastatud teenused, mis ei mõjuta osapoolte olemasolevat õiguslikku ja finantsilist olukorda ning nõnda saab läbirääkimisteenusele rakendada maksuvabastust üksnes siis, kui läbirääkimisele järgneb ka finantstehingu sooritamine.

Väljaselgitamisel, kas abiteenus on maksuvaba või mitte, aitab sageli ka teenuse eesmärgi identifitseerimine. Siinkohal tuleb välja otsustav aspekt, et teenust tuleb käsitada põhiteenuse kõrvalteenusena siis, kui see ei ole kliendi jaoks omaette eesmärk, vaid osutatava põhiteenuse parematel tingimustel kasutamise vahend (Case C-276/09, p 25). Nõnda on ekslik arvata, et kõik rahavahendusega seotud teenused on maksuvabad, põhinedes pelgalt sellele, et suurem osa finantsteenustest ja nendega seotud tehingutest on käibemaksust vabastatud ning sarnaseid teenuseid maksustatakse ühtmoodi. Seega kui kliendi eesmärk on kasutada ettevõtte poolt pakutavat teenust, mis oma olemuselt ei ole finantsteenuse, kuid selle tarbimisega kaasneb mõni arveldustega seonduv teenustasu, siis seda finantsteenusega seotud tasu maksustatakse käibemaksuga juhul, kui põhiteenus ei kuulu maksuvaba käibe alla. Nimelt maksustatakse kõrvalteenust samamoodi kui põhiteenustki, ent finantsteenuse maksuvabastust saab aga kohaldada ainult siis, kui sooritusel tervikuna on finantsteenustele omane tunnus ehk tehing toob kaasa õigusliku ja majandusliku olukorra muutumise osapoolte jaoks.

Oluline on teada ka seda, et maksuvabastus ei laiene finantsteenustega seotud teenusele, mis on oma olemuselt võlgade sissenõudmine. Hea näide selle kohta on faktooring, mille korral ettevõtte rahalised nõuded loovutatakse võlasuhtevälisele isikule, kellel on nüüd õigus tasumisele kuuluv summa võlgnikult ise sisse nõuda.

3.2. AS SEB Pank teenuste hinnakirja analüüs käibemaksu aspektist

Antud bakalaureusetöö osas võetakse vaatluse alla finantsteenuste maksustamine ühe ettevõtte näitel, kelle põhitegevus on erinevate finantsteenuste osutamine. Eesmärk on käsitleda veelgi detailsemalt, millised finantsteenused moodustavad maksuvaba käibe ja millised mitte ning anda hinnang, kas regulatsiooni on võimalik üheselt mõista. Selleks on valitud AS SEB Pank teenuste ametlik hinnakiri seisuga 31.12.2013 (vt Lisa 4), mille uurimisel kasutatakse käibemaksudirektiivi, käibemaksuseaduse ja Euroopa Kohtu seisukohtade võrdlevat analüüsi.

3.2.1. Paketid, kontod, hoised

AS-i SEB Pank poolt osutatavate teenuste hinnakirjas on erinevad paketid era- ja äriklientidele, mille eest makstavad teenustasude summad ei ole ühesugused. Teenuse käibemaksuga maksustamise seisukohast pole aga oluline, kas teenust osutatakse füüsilisele või juriidilisele isikule, sest nagu juba käesoleva töö esimeses peatükis on mainitud, siis käibemaksu neutraalsuse põhimõtte kohaselt ei tohi maksu suurus sõltuda selle võõrandaja ega ostja isikust (Kägi, Võimre 2007, 16). Nõnda tuleb kõik tarbimise vormid maksustada ühetaoliselt (Lehis 2012, 287) ning selle asjaoluga on SEB Panga teenuste hinnakirjas ka arvestatud ning ühtemoodi on käibemaksuvabad pakettide kuutasud nii era- kui äriklientidele. Samuti ei mõjuta teiste tehingute või teenuste tasude käibemaksu aspekti asjaolu, milline isik on kliendiks.

AS-i SEB Pank hinnakirjas on käibemaksuvaba konto avamine, sh nii arveldus-, väärtpaberi- kui ka investeerimiskonto, aga ka arvelduskontode väljavõtted. Väljavõtteid on võimalik teha nii regulaarselt kui ka kliendi nõudmisel ning neid võib saada näiteks e-postiga, pangasaalist, faksiga, internetipangast ja pangaautomaadist. Konto väljavõtte alla kuulub ka maksete või laekumiste kohta aruande esitamine regulaarselt või kliendi nõudmisel pangasaalist. Hinnakirjas on eraldi kategooriana välja toodud kontsernikontoga seonduvad teenused. Kontsernikonto on mõeldud ettevõtjate grupile, kellel on tütarettevõtted ja kes soovivad omada head ülevaadet grupi finantsseisundist ning kontsernikonto annab võimaluse efektiivselt kasutada kogu grupi käibevahendeid (Kontod ...). Analoogselt teiste kontodega ei ole käibemaksu lisatud ka kontsernikonto kasutamise seonduvatele tasudele, näiteks konto avamine, lepingu muutmine ja regulaarsed kuutasud. Need loetletud tehingud on käibemaksust vabastatud vastavalt Euroopa Nõukogu direktiivi 2006/112/EÜ artiklile 135 lg 1 p d, mille kohaselt ei maksustata arvelduskontodega seotud tehinguid, sh nendega kaasnev läbirääkimine. Eesti käibemaksuseaduses on see sätestatud §-s 16 lg 2¹ p 4, mille kohaselt ei maksustata arveldustehingutest tulenevat käivet, kusjuures see kehtib nii sularaha kui sularahata arvelduste kohta.

Kehtiva direktiivi artikli 135 lg 1 p d ja KMS § 16 lg 2¹ p 1 vabastavad käibemaksust hoiustega seotud tehingud. Nõnda on õigusaktidega koosõlas asjaolu, et panga hinnakirjas pole käibemaksu lisatud tähtajalise- ja kogumishoiusega seonduvatele tehingutele, milleks on hoiuse avamine, ülekanne arvelduskontolt hoiusele ning kogumishoiuse puhul ka esmane sissemakse ja ülekanne hoiuselt arvelduskontole.

3.2.2. Sularahatehingud, maksed, arveldused, deebet- ja krediitkaardid, laenud

Järgneva suure teenustasude grupi moodustab AS SEB Pank hinnakirjas sularahaga seotud tehingud. Kehtiva direktiivi artikkel 135 lg 1 p e vabastab käibemaksust seadusliku maksevahendina kasutatava valuuta, pangatähtede ja müntidega seotud tehingu, sh nendega kaasneva läbirääkimise, v.a kollektsooniesemed, mida ei kasutata seadusliku maksevahendina. Eesti käibemaksuseaduses pole antud tehinguid nii täpselt määratletud, vaid § 16 lg 2¹ p 4 sätestab üldsõnaliselt, et käibemaksuga ei maksustata arveldus-, sularaha siirdamise ja muu raha edastamise tehinguid. Nõnda ei lisa pank käibemaksu teenustasudele sularaha ja müntide sissemaksel kontole ega hoiusele, väljamaksel kontolt, kupüüride vahetusel müntideks või vastupidi, kupüüride kontrollil, katkiste kupüüride või müntide vahetusel ega ka sularaha broneerimisest äraütlemise tasule. Antud sätted kehtivad ka sularahatehingutele välisvaluutas ning sarnaselt eelnevaga ei lisandu käibemaksu sisse- või väljamaksele välisvaluutas, välissularaha ostule-müügile ehk valuutavahetuse teenustasule, välisvaluuta broneerimisele või broneerimisest äraütlemise tasule, sama valuuta kupüüride vahetamisele ning kupüüride kontrollile. Juhul, kui valuutavahetusel poleks olnud ettenähtud eraldi teenustasu, tuleks pangal teenuse väärtuseks lugeda kursivahest saadav kasum, mille puhul oleks tegu justkui kliendi poolt teenuse eest makstava vastutasuga (Lehis, Lind 2003, 437).

AS SEB Pank teenuste hinnakirjas moodustab järgmise suure tehingugrupi maksed, mille teenustasudest moodustuv käive on maksuvaba vastavalt KMS §-le 16 lg 2¹ p 4. Direktiivi 2006/112/EÜ artikkel 135 lg 1 p d vabastab käibemaksust maksete ja ülekannetega seotud tehingud, sh nendega kaasneva läbirääkimise. Seega antud õigussätted ei erista siseriiklikke- ja välismakseid, mistõttu ka SEB Pank pole lisanud käibemaksu ühelegi arveldusraha ülekandega seotud teenustasule. Maksuvabad on ühtemoodi nii kiir- kui ka tavamakse, kuigi kiirmakse on teisest oluliselt kallim. Arveldustega võib kaasnedagi täiendavaid teenuseid. Näiteks sisearvelduse korral kaasneb tasu maksekorralduse muutmise või tühistamisega ning välisarvelduste puhul on vaja tasuda teenustasu, kui tehakse arvelduse kohta järelepäring, nõutakse tõendit välismakse edastamise kohta ja kui parandatakse või tühistatakse maksejuhiseid. Kuna tegu on otseselt maksetega seotud tehingutega, siis on need ka käibemaksuvabad.

Mitmesuguseid teenustasusid kaasneb ka deebetkaardi kasutamisega. Deebetkaardi puhul on tegu pangakaardiga, millega võib teha kaarditehinguid kontrol oleva raha ulatuses (Pangandusterminid ...) ehk sellega saab maksta kaupade või teenuste soetamisel, võtta välja

sularaha ning teha ülekandeid. KMS §16 lg 2¹ p 5 toob selgelt välja, et käibemaksuga ei maksustata mittesularahaliste vahendite, nt elektrooniliste maksevahendite väljastamist ja haldamist. Elektrooniline maksevahend võimaldab kliendil teha sidekanali vahendusel ülekandeid ning muid pangatoiminguid, (Pangandusterminid ...), ning seega on deebetkaardi puhul tegu elektroonilise maksevahendiga, mille väljastamise ja hooldamise tasud on käibemaksuvabad ka AS SEB Pank teenuste hinnakirjas. Kehtiv direktiiv ei nimeta eraldi elektroonilist maksevahendit, küll aga seostub deebetkaart otseselt artiklis 135 lg 1 p d sätestatuga – deebetkaarti omades on võimalik teha hoiuseid, sooritada makseid ja ülekandeid. Nõnda tuleb direktiivist lähtudes eeldada, et deebetkaart on nende toimingutega lahutamatult seotud ja seetõttu võiks olla maksuvaba.

Ainuüksi direktiivi põhjal otsustades, kas deebetkaardi väljastamine ja kaardihooldustasud on käibemaksuga maksustatavad või mitte, siis korrektse vastuse leidmiseks tuleb otsida analoogiat Euroopa Kohtu kohtulahenditest. Euroopa Kohus on märkinud Nordea Bank AB kohtulahendis, et kui mõni administratiivne tehing on maksuvaba finantstehingu teostamiseks möödapääsmatu, siis see veel ei laienda maksuvabastust sellele abistavale teenusele (Case C-350/10, p 31). Käibemaksust saab vabastada teenuseid siis, kui need moodustavad terviku, täites finantstehingute põhilisi eesmärgi (*Ibid.*, p 27), milleks on olemasoleva õigusliku ja finantsilise olukorra muutmine (*Ibid.*, p 25).

Nimelt kuna deebetkaarti omatakse sel eesmärgil, et oleks võimalik sooritada tehinguid, mis on direktiivi kohaselt maksuvabad, siis moodustab deebetkaart nende toimingutega lahutamatu terviku, mis täitab finantsteenuse eesmärgi ehk muudab tehingu sooritanud poolte õiguslikku ja finantsilist olukorda. Näiteks ostes poes kaupa ja selle eest on deebetkaardiga tasudes väheneb ostja arvelduskontol olev summa, suureneb aga kaupleja arvelduskontol olev summa – muutunud on poolte finantsiline olukord. Lisaks on kauba omand läinud üle müüjalt ostjale – muutunud on poolte õiguslik olukord. See on aga ilmselge näide, et finantsteenustest tulenevat maksuvaba käivet reguleeriv direktiivi säte on nappõnaline ega ole ülevaatlik. Nõnda pakub antud bakalaureusetöö autor välja, et käibemaksudirektiivi tuleks lisada punkt, mis käsitleb konkreetselt elektroonilisi maksevahendeid ja nendega seotud tehinguid, sest hetkel on kohtupraktikat uurimata võimalik direktiivi 2006/112/EÜ artiklit 135 mõista nii, et konto avamine on küll käibemaksuta, aga selleks vajaliku deebetkaardi enda maksumus on käibemaksuga.

Lisaks deebetkaartidele, pakub SEB Pank ka erinevaid krediitkaarte. Hinnakirjas on välja toodud nendega kaasnevad üldised tehingu- ja teenustasud, millele ühelegi pole lisatud käibemaksu. Näiteks väljastamis- ja hooldustasud, intressid kasutatud laenult, laenulimiidi kinnitamine ja muutmine, väljavõtte päring, sularaha väljavõtmine pangakontorist või sularahaautomaadist, kaardi kasutuslimiidi muutmine ning viivis võlgnevuselt. Need teenustasud ei sisalda käibemaksu, kuna krediitkaart on üks tarbijakrediiti liike, mille käibemaksuvabastus on selgesõnaliselt välja toodud KMS §-s 16 lg 2¹ p 2. Kehtivas direktiivis pole aga tarbijakrediiti eraldi nimetatud ning tekib küsimus, kas krediitkaardi puhul on tegu krediidi andmisega – mis oleks artikli 135 lg 1 p b alusel käibemaksuvaba – või krediiditagatisega, mis oleks artikli 135 lg 1 p c kohaselt käibemaksuvaba. Kuna krediitkaardiga ei kasuta pangaklient enda arvelduskontol olevat raha, vaid panga krediiti kokkulepitud limiidi ulatuses (Krediitkaardid ...), siis võiks eeldada, et krediitkaardi puhul on tegemist krediidi andmisega krediidiandja poolt.

Selguse saamiseks tuleb uurida Euroopa Kohtu praktikat ning krediitkaardiga maksmist kaupade eest tasumisel on puudutatud Bally' kohtuasjas, mille puhul Euroopa Kohus otsustas, et krediitkaardiga kaupade või teenuste eest maksmine kujutab endast tagatise andmist ja on seega käibemaksust vabastatud. Antud juhul aga kaasnes nimetatud juhtumiga raha eest võla ülekandmine Bally'lt krediitkaardifirmale. (Case C-93/10, p 72) Kuuenda direktiivi 77/388/EMÜ artikli 13 B osa punkti d alapunkt 2 puudutas krediiditagatiste ja muude tagatiste vahendamisele ja krediiditagatiste haldamisele ka nendega seotud kohustuste ülevõtmist (Case C-455/05, p 21) ning seda tuleb tõlgendada nii, et mõiste „kohustuste ülevõtmine” tähendab ainult finantstehingutest tulenevate kohustuste ülevõtmist (*Ibid.*, p 13). Sellest saab järeldada, et SEB Panga poolt kliendilt nõutud tasud seoses krediitkaardi tavapärase kasutamise eest ei kujuta endast kohustuste ülekandmist tasu eest, vaid tegu on siiski krediidi andmise ja haldamisega krediidiandja poolt, mis on artikli 135 lg 1 p b alusel käibemaksuvaba.

Krediitkaardi puhul kasutatakse panga raha, mis teatud hetkel tuleb tagastada ning sisuliselt on tegu laenu andmisega, mille puhul eeldatakse laenusumma tagastamisel ka intressi maksmist ning tuleb seda teha ka krediitkaardi puhul. Ka juba käesoleva töö teoreetilises osas on välja toodud, et laenutehingutest saadavate intresside puhul on tegemist maksuvaba käibega, sest siis osutab teenust laenuandja laenusaja ehk intress on panga tasu selle eest, et ta annab oma raha kliendile kasutada (Lind 2007, 647). Antud hinnakiri on ka

hea näide, et mitte laenusumma iseenesest pole maksustatav väärtus, vaid sellelt makstav intress. See kinnitab teorias toodud väidet, et maksuvaba käibe tekitavad ainult summad, mida krediitiasutus saab finantsteenuse osutamise eest, ning laenusumma ise ei allu algusest peale käibemaksuga maksustamise põhimõttele (Elling 2008, 18). Kehtiva direktiivi artikkel 135 lg 1 p b vabastab käibemaksust krediidi andmise, läbirääkimise ja haldamise krediidiandja poolt. KMS § 16 lg 2¹ p 2 ei maksusta käibemaksuga laenutehinguid, sh tarbijakrediiti, hüpoteeklaene ja muid äritehingute finantseerimise tehinguid. Nõnda on käibemaksuvabad AS SEB Pank teenuste hinnakirjas kõik laenudega seotud tasud – lepingu sõlmimine ja muutmine, tagatise muutmine, leppetrahvid, vallasasja pandi ümbervormistamine hüpoteegiks, teatise saatmine laenusajale laenuvõlgnevuse kohta. Pank pakub mitmeid erinevaid laenuvõimalusi olenevalt sellest, milleks on kliendil laenu vaja saada, ning erinevad laenuliigid on ette nähtud eraisikule, juriidilisele isikule ning füüsilisest isikust ettevõtjale ja talupidajale. See aga ei mõjuta laenudega seotud teenustasude käibemaksu aspekti vastavalt käibemaksu neutraalsuse põhimõttele, mille kohaselt pole oluline teenuse saaja isik.

3.2.3. Elektroonilised tooted ja teenused, Postipank

Järgmise suure teenuste grupi AS SEB Pank hinnakirjas moodustavad elektroonilised tooted ja teenused. Maksuvabad on teeninduskanalid ja nendega seotud tasud, kuna nende vahendusel on võimalik kasutada erinevaid pangateenuseid. Teeninduskanalid on Teleteenus, pangaliides, kiirteavitamine, Telefonipank, internetipank ja mobiilipank ning enamasti tuleb nende kasutamise eest maksta tasu lepingu sõlmimise, muutmise ja lõpetamise korral, maksete sooritamisel ning igakuine hooldustasu.

Teleteenuse puhul saab äriklient arvutisse paigaldatud programmi vahendusel teha kiiresti ja mugavalt erinevaid pangatoiminguid, näiteks teha ülekandeid ning vaadata konto väljavõtteid. Pangaliidese abil saavad ettevõtte töötajatel teha makseid otse raamatupidamisprogrammis, kuhu pank saadab automaatselt info kontodel toimunud laekumiste ja väljaminekute kohta. Telefonipank võimaldab telefoni teel teha makseid, küsida kontojääki, hankida infot teenuste kohta ja paluda probleemide korral abi. Internetipangas saab teha ööpäev läbi kõiki igapäevaseid pangatoiminguid ning mobiilipank võimaldab teha paljusid tehinguid, mida internetipankki, ent mobiili vahendusel ja seda kõikjal, kus on mobiililevi. (Teeninduskanalid ...) Äriklient võib sõlmida ka sellise lepingu, mille korral saab ta SEB

Eesti internetipangas hallata ka väliskontosid. Näiteks Baltic Online teenuse puhul on võimalik kasutada SEB Baltikumis asuvaid väliskontosid, ent lepingu korral saab SEB Eesti internetipangas teha tehinguid ka teistes pankades asuvate väliskontodega. Kiirteavituse korral edastab pank kliendile teateid kokkulepitud sündmustest, näiteks konto jääk või raha liikumine (Kiirteavitamise ...). Lisaks on ärikliendil võimalik paigaldada oma koduleheküljele pangalingi, mille kaudu tema kliendid saavad sooritada makseid, et tasuda kaupade või teenuste eest. Selle pangalingi eest tuleb kauplejal tasuda liitumistasu, igalt tehingult tehingutasu ostu summast ning igakuine hooldustasu, kuid need kõik on käibemaksuvabad.

Kõigi eelpool nimetatud teenuste puhul on tegu mittesularahaliste maksevahendite ehk elektrooniliste maksevahendite väljastamise ja haldamisega ning seega moodustavad nende kasutamise eest makstavad teenustasud maksuvaba käibe vastavalt KMS §-le 16 lg 2¹ p 5 ning direktiivi 2006/112/EÜ artikkel 135 lg 1 p d vabastab käibemaksust maksete ja ülekannetega seotud tehingud. Maksete sooritamise eest saadud teenustasud kuuluvad KMS §-le 16 lg 2¹ p 4 alusel pangal maksuvaba käibe alla.

Elektrooniliste toodete ja teenuste alla panga hinnakirjas kuuluvad ka püsikorraldus, otsekorraldus, e-arve püsimakse, e-arve edastamine, Trading Station, SEB Järelnmaksu kaupmeheleping ja Digikassa, millest käibemaksuga on maksustatud ainult e-arve edastamine. Püsikorralduse puhul laseb panga klient teha pangal regulaarselt kindla suurusega ülekanded samale saajale, kellel ei pea olema pangaga lepingut. Otsekorralduse puhul pank teostab kokkulepitud kuupäeval erineva suurusega makseid. E-arve lepingu korral saadab arve väljastaja paberarve asemel selle elektrooniliselt ning maksja näeb neid internetipangas, kus arve juurest pääseb kohe eeltäidetud maksekorraldusele, samuti saab sealsamas sõlmida regulaarsete e-arvete tasumiseks püsimakse lepingu, mille korral pank ise tasub maksja e-arved automaatselt. (Kontod ...) Trading Station on SEB internetipõhine platvorm ettevõttele, milles saab sooritada erinevaid valuuta- ja rahaturutehinguid (Valuuta- ja ...). Ka nende teenuste kasutamisega kaasneb tasu lepingu sõlmimiseks, muutmiseks või lõpetamiseks ning makse sooritamiseks, v.a Trading Station, mille korral tuleb tasuda vaid liitumistasu. Kõik need teenustasud moodustavad samuti maksuvaba käibe vastavalt KMS §-le 16 lg 2¹ p 4 ja kehtiva direktiivi artiklile 135 lg 1 p d.

E-arvetega seoses on aga mõned olulised aspektid. Nimelt selleks, et pangaklient saaks üldse arveid tellida e-arvetena endale internetipanka, peab olema müüja ja panga vahel sõlmitud e-arve edastamise leping. See on leping selleks, et ettevõtte saaks saata arve kliendile

mitte paberandjal, vaid panga vahendusel elektroonilise dokumendina internetipanka. Müüja tasub e-arve edastamise teenuse eest teenustasu pangale vastavalt panga hinnakirjale (E-arve ... , p 6.1). Seega e-arve edastamine iseenesest pole finantsteenuse, vaid arve saatmise teenus, mistõttu pole see ka käibemaksuvaba erinevalt e-arve püsimumakseteenusest. 2007. aastal jõustunud käibemaksuseaduse muudatus puudutas muu hulgas ka e-arvetega seonduvat ning 1. jaanuarist 2007 arvestatakse käibemaks juurde e-arve saatmise teenustasudele (Finantsteenused ... 2007).

Seda, miks on e-arve edastamine käibemaksuga maksustatav, tuleks analüüsida veidi täpsemalt. Nimelt e-arve edastamine loob üldse selle võimaluse, et maksja saaks kasutada e-arve püsimumakse teenust. Püsimumakse teenus kujutab endast ülekannete teostamist ja seega on tegu finantsteenusega, kuna püsimumaksekorraldus vastab finantsteenuse põhilistele omadustele ja eesmärkidele, milleks on olemasoleva õigusliku ja finantsilise olukorra muutmine (Case C-350/10, p 25). Nõnda võiks öelda, et e-arve edastamine on e-arve püsimumakse teenusega niivõrd lähedalt seotud, et neid mõlemaid võiks maksustada samamoodi maksuvaba käibena.

Siinkohal aga tuleb selguse saamiseks uurida Euroopa Kohtu praktikat ning teenuse kasutamise eesmärki. Sarnaseid juhtumeid on Everything Everywhere kohtuasjaga, mille osas Euroopa Kohus on asunud seisukohale, et teenust tuleb käsitleda põhiteenuse kõrvalteenusena siis, kui see ei ole kliendi jaoks omaette eesmärk, vaid osutatava põhiteenuse parematel tingimustel kasutamise vahend (Case C-276/09, p 25). Tegelikult on e-arve edastamise eesmärk muuta kliendil arvete tasumine mugavamaks. Kliendil on põhieesmärk saada ikkagi seda teenust või kaupa, mille eest talle esitatakse arve. Seega arve parematel tingimustel maksmist võimaldab teenustasu ehk e-arve edastamine tuleks maksustada samamoodi nagu teenus, mille eest esitatakse arve. Müüja ja panga omavaheliste suhete seisukohast on tegu vaid arve edastamise teenusega ehk müüja tasub pangale teenustasu selle eest, et müüja saaks enda klientidele võimaldada mugavamat arvete tasumise viisi. Seega pole e-arve edastamise teenusel piisavalt tugev seos finantsteenusega, et viimase maksuvabastust saaks laiendada ka e-arve edastamise teenusele, mistõttu tuleb sellega seonduvad teenustasud maksustada käibemaksuga. Samuti tuleb siinkohal meeles pidada, et kehtiva direktiivi artiklis 135 sätestatud maksuvabastusi tuleb tõlgendada kitsalt, arvestades seda, et need maksuvabastused on erandid üldpõhimõttest, mille kohaselt maksustatakse käibemaksuga iga teenus, mille maksukohustuslane on tasu eest osutanud (C-540/09, p 20).

Digikassa puhul on sisuliselt tegu kogumishoiusega, kuna makstes poes pangakaardiga, ümardatakse makstav summa ülespoole täisarvuni ning ümardatud summa ja ostu maksumuse vahe kantakse kliendi arvelduskontolt kogumishoiusele. Seega, kuna hoiustega seotud tehingud on käibemaksuvabad, siis on seda ka Digikassa vastavalt direktiivi 2006/112/EÜ artiklile 135 lg 1 p d ja KMS §-le 16 lg 2¹ p 1. SEB Järelmaksu kaupmehelepingu tasu on käibemaksuvaba, sest järelmaks on tarbijakrediidi üks liike, mis on käibemaksust vabastatud vastavalt KMS §-le 16 lg 2¹ p 2 ning kehtiva direktiivi artiklile 135 lg 1 p b.

SEB Eesti pakub ka Postipanga teenust, mis võimaldab eraisikul teha postkontoris igapäevaseid pangatoiminguid. Postipangas saab avada arvelduskonto, sooritada kontolt ülekandeid, kanda raha kontole, võtta välja sularaha, küsida kontojääki ja konto väljavõtet, vormistada erinevaid pakette ning sõlmida püsikorralduse ja e-arve püsimakselepingut. Nende toimingute eest makstavad teenustasud on kõik käibemaksuvabad vastavalt KMS § 16 lg 2¹ p 4 ja kehtiva direktiivi artiklile 135 lg 1 p d. Lisaks pakub Postipank internetipanga lepingu sõlmimise, deebetkaardi taotlemise ja väljastamise võimalust – ka nendele teenustasudele ei lisandu käibemaksu vastavalt KMS §-le 16 lg 2¹ p 5 ning direktiivi 2006/112/EÜ artikkel 135 lg 1 p d.

3.2.4. Kogumispension

Kogumispensioniga seonduvad teenustasud pole AS-i SEB Pank hinnakirjas kõik käibemaksust vabastatud. Käibemaksuvabad on teenustasud, mida küsitakse pensionifondi valimise avalduse, fondiosakute vahetamise avalduse, tulumaksu tõendi esitamise, fondiosakute pärimisega seotud avalduse ja väljamaksete avalduste eest. Käibemaks on aga lisatud pensionikonto väljavõtte ja saldopäringu ning pangakontorist pensionikonto koondväljavõtte teenustasule. Põhjenduseks on märgitud vaid, et käibemaks 20% lisandub antud teenustasudele tulenevalt käibemaksuseadusest. KMS § 16 lg 2¹ p 11 sätestab, et käibemaksuga ei maksustata investeerimisfondi valitsemist.

Siinkohal on vajalik välja tuua, et 2007. aastal toimus käibemaksuseaduse muudatus, mis oli tingitud vajadusest kohaldada Euroopa Liidu käibemaksudirektiiv Eesti seadusandlusesse. Direktiiv jättis liikmesriikide enda otsustada, kas ja millistele eriotstarbeliste fondidele võimaldada käibemaksuvabastust ning nõnda lubab ka hetkel kehtiv direktiiv. Eesti kasutas seda võimalust maksimaalselt, mistõttu on siiani jätkuvalt maksuvabad kõikide

avalike investeerimisfondide, sh pensionifondide, valitsemine ja nõustamine. 2007. aasta käibemaksuseaduse muudatust kommenteerinud Eesti Pangaliidu pressiteadaandes kajastatakse, et Eesti Pangaliidu juhi sõnul olevat selline maksuvabastuse säilitamine riigi poolt Eesti investeerimisfondide konkurentsivõime seisukohast väga oluline, kuna avalikud investeerimisfondid moodustavad kõigist Eesti fondidest 99%. (Pressiteade ... 2007) Kehtiva Euroopa Nõukogu direktiivi artiklis 135 lg 1 p g nimetatud eriotstarbeliste investeerimisfondide käibemaksuvabastuse eesmärk on lihtsustada väikeinvestoritel investeerimist täiendava käibemaksukuluta sellistesse investeerimisfondidesse, mis ühendavad mitme investori raha, et hajutada riskid hulga väärtpaperite vahel (Case C-464/12, p 40).

Pensionifondi puhul on tegu küll investeerimisfondiga, aga KMS § 16 lg 2¹ p 11 ei anna siiski konkreetset vastust, kas näiteks pensionifondi valimise avalduse esitamise või pensionikonto väljavõtte saamise teenustasud peaksid olema käibemaksuga maksustatud või mitte. Kehtiva Euroopa Nõukogu direktiivi artikli 135 lg 1 p g märgib, et käibemaksust on vabastatud liikmesriikide määratletud eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamine, ent ka see ei täpsusta investeerimisfondidega seonduvat. Nõnda tuleb uurida, mida konkreetsemalt mõistetakse investeerimisfondi valitsemisena. Investeerimisfondide seadus sätestab, et fondi valitsemine on muu hulgas fondi aktsionäridele või osakuomanikele vajaliku teabe edastamine ning muu klienditeenindus (§ 10 lg 1 p 4). Selle põhjal saaks väita, et teenustasu valikuavalduse, fondiosakute vahetamise avalduse, tulumaksu tõendi esitamise, pärimisavalduse ja väljamaksete avalduste puhul küsitakse teenustasu fondi valitsemisega seotud klienditeeninduse eest, mis on käibemaksust vabastatud kui investeerimisfondi valitsemine. Tegelikult aga oluline asjaolu, mis 2007. aasta käibemaksuseaduse muudatusega kaasnes oli see, et käibemaksu hakati lisama ka väärtpaperikonto väljavõtte maksumusele ning seda sõltumata sellest, kas kontol hoitakse aktsiaid, võlakirju või pensionifondiosakuid (Pressiteade ... 2007). Seega kuna pensionikonto on tegelikult väärtpaperikonto eriliik, siis ka pensionikonto väljavõtte eest makstavale tasule lisandub käibemaks.

3.2.5. Garantiid, dokumentaalne inkasso, akreditiivid

KMS § 16 lg 2¹ p 6 ei maksusta finantsteenuste käivet seoses tagatis- ja garantiitehingutega. Euroopa Nõukogu direktiivi 2006/112/EÜ artikkel 135 lg 1 p c on veidi üldsõnalisem ja vabastab käibemaksust krediittagatiste või muude rahaliste tagatiste tehingud, nende läbiraakimise ning haldamise krediidiandja poolt. Nõnda on ka AS SEB Pank

teenuste hinnakirjas käibemaksuvabad kõik garantiiga seotud teenustasud, sh garantiikirja väljastamise, muutmise ja tühistamise tasu, garantiitasu, viivis, teisest pangast kliendile saabunud garantiikirjast teatamine ning kliendi taotlusel maksenõude esitamine garantii väljastanud pangale.

Hinnakirjas on käibemaksuvabad ka kõik akreditiivide ja dokumentaalne inkassoga seotud teenustasud. Inkasso on rahvusvahelises kaubanduses kasutatav arveldusviis, mille korral kauba müüja saadab kaubadokumendid ostjale panga kaudu ning pank loovutab dokumendid ostjale kas kohese makse või tähtajalise maksekohustuse aktsepteerimise vastu. Pank ise ei võta endale maksekohustust, vaid täidab vahendaja rolli, kes jälgib inkassonõuete täitmist ostja riigis, tuletab ostjale meelde maksetähtpäeva ja korraldab võimalikult kiire raha ülekandmise müüjale. (Dokumentaalne ...) Akreditiiv on samuti rahvusvahelises kaubanduses kasutatav arveldusviis, mille puhul on ostja ehk akreditiivi avaja pangal kohustus maksta müüjale ehk akreditiivi saajale välja akreditiivi summa, kui müüja täidab akreditiivis määratud tingimused ja on esitanud pangale tingimuste täitmist tõendavad dokumendid (Akreditiiv ...). Seejärel tasub ostja avaja pangale akreditiivi summa. Seega sisuliselt on tegu arveldustega, millega seotud teenustasud on käibemaksuvabad vastavalt KMS §-le 16 lg 2¹ p 4 ning kehtiva direktiivi artiklile 135 lg 1 p d. Näiteks inkasso puhul on SEB Panga hinnakirjas käibemaksuvaba dokumentide loovutamise tasu, inkasso tingimuste muutmise ja keeldumise või tühistamise tasu. Akreditiivi puhul on käibemaksuvabad näiteks tasud akreditiivi avamise, dokumentide käsitlemise, muudatuste ja viivise eest.

3.2.6. Väärtpaberid, muud täiendavad teenused

AS SEB Pank teenuste hinnakirjas on käibemaksuvabad väärtpaberikonto avamise tasu ja maaklertehingute tasu, mida makstakse selle eest, et väärtpaberimaakler sooritab kliendi poolt soovitud konkreetse väärtpaberitehingu. Käibemaksuvabastuseks annab aluse kehtiva direktiivi artikkel 135 lg 1 p f, mis vabastab käibemaksust tehingud seoses aktsiate, võlakirjade ja teiste väärtpaberitega ning KMS § 16 lg 2¹ p 7 kohaselt ei maksustata tehinguid nii oma kui ka klientide arvel väärtpaberite ja välisvaluutaga. Lisaks pole hinnakirjas käibemaksu lisatud muudele tehingutasudele, mis on seotud väärtpaberite ostmise ja müügiga ning on KMS § 16 lg 2¹ p 8 alusel käibemaksust vabastatud. AS SEB Pank teenuste hinnakirjas on aga käibemaksuga maksustatud väärtpaberite kuuhooldustasud, olenemata sellest, millist liiki või millise riigi väärtpaberid on väärtpaberikontol. Maksustatud on ka

väärtpaberikonto väljavõtted, nii SEB Eesti kui Eesti Väärtpaberikeskuse poolt väljastatavad väljavõtted. Väärtpaberi regulaarseid hooldustasusid ja konto väljavõtete tasusid maksustatakse käibemaksuga, sest Eestis tõlgendatakse seda „väärtpaberi hoidmisena“ (Eesti maksuseadused ... 2012, 331), ning kehtiva direktiivi artikkel 135 lg 1 p f toob eraldi välja, et väärtpaberite hoidmine ja haldamine ei kuulu maksuvabastuse alla.

Muutused väärtpaberitega seotud tasude käibemaksustamise osas toimusid 2007. aastal, mil väärtpaberitega tehtavad tehingud jäid jätkuvalt maksuvabaks, ent väärtpaberite hoidmine ja haldamine ning investeerimisalane nõustamine maksustati alates 2007. aastast käibemaksuga. Eesti Pangaliidu tegevdirektor Katrin Talihärma kommenteeris tookord pressiteates, et Pangaliit oli jõudnud Rahandusministeeriumi ning Maksu- ja Tolliametiga ühisele arusaamisele, et kuna väärtpaberikonto avamine ja sulgemine on otseselt seotud väärtpaberitehingutega, siis käibemaksukohustus nendele teenustele ei laiene. Küll aga hakkas 2007. aastast käibemaks lisanduma väärtpaberikonto väljavõtte maksumusele sõltumata sellest, milliseid väärtpabereid sellel hoitakse. (Pressiteade ... 2007)

AS SEB Pank hinnakirjas on maksustatud muud väärtpaberitega seotud teenused, milleks on osalemine aktsionäride üldkoosolekul, enam kinnipeetud tulumaksu tagasitaotlemine ja tulumaksu ennetamine. Need on oma olemusel väärtpaberite ostu ja müügiga kaudselt seotud teenused, mistõttu kuuluvad käibemaksuga maksustamisele (Eesti maksuseadused ... 2012, 331). Nimelt kehtiva direktiivi artiklis 135 sätestatud maksuvabastusi tuleb tõlgendada kitsalt, arvestades seda, et need maksuvabastused on erandid üldpõhimõttest, mille kohaselt maksustatakse käibemaksuga iga teenus, mille maksukohustuslane on tasu eest osutanud (C-540/09, p 20). Enam kinnipeetud tulumaksu tagasitaotlemine polnud Eestis varem käibemaksustatud, kuid 2007. aasta alguses jõustunud käibemaksuseaduse muudatus tõi kaasa muudatusi ka finantsteenuste käibemaksuga maksustamises ning muu hulgas arvestatakse alates 1. jaanuarist 2007 käibemaks juurde enammakstud tulumaksu tagasitaotlemise teenustasule (Finantsteenused ... 2007).

AS SEB Pank hinnakirja lõpus on väike grupp täiendavatest teenustest. Nendeks on näiteks koopia tegemine pangadokumendist ja selle edastamine, dokumendi arhiivipäring, tõendi või kinnituse väljastamine ja edastamine, vastused erinevate päringutele, pensioniplaani koostamine, teatis võlgnevusest postiga, laekumiste päringuprogrammi kasutamine, kullerteenus, teatise saatmine postiga. Need teenustasud võivad lisanduda olenevalt sellest, mis toimingut pangakliendil on vaja teha ning neid maksustatakse

samamoodi kui seda põhiteenust, millest tuleneb vajadus selle teatud täiendava teenuse järgi. Kullerteenuse puhul võib lisanduda tegelikkuses käibemaks, kui kullerteenust pakkuv ettevõtte on käibemaksukohustuslane ning käibemaks on välja toodud tema poolt esitatud arvel. Universaalne postiteenus on nii või teisiti käibemaksuvaba vastavalt KMS § 16 lg 1 p 1.

Hoiulaegaste üürimine ja erialaste konsultatsioonide puhul on küsitav, kas see ikka peaks olema alati käibemaksuvaba, kuna pole garanteeritud, et nendele tegevustele järgneb raha paigutamine hoiulaekasse või finantstehingu sooritamine. Juhul, kui nende puhul on kindel, et sellele teenusele järgneb finantstegevus või -tehing, siis moodustub tervik, mis täidab finantstehingute spetsiifilisi ja põhilisi eesmärke (Case C-2/95, p 59) ning käibemaksuvabastust võiks sellisel juhul rakendada ka hoiulaeka üürimisele ja erialasele konsultatsioonile. Tegelikkuses on aga hoiulaeka puhul käibemaksuvabastus välistatud, sest Rahandusministeerium on KMS §-i 10 lg 5 p 4 kommenteerinud, et mõiste finantsteenuse ei hõlma seifide üürile andmist (Käibemaksuseadus Rahandusministeeriumi ... , 60). Ka KMS § 16 lg 2 p 2 sätestab, et maksuvaba on kinnisasjade üürile, rendile või kasutusvaldusesse andmine, kuid seifi üürimisele maksuvabastust ei kohaldata. Seega tuleks AS-l SEB Pank käibemaksuga maksustada hoiulaeka üürile andmine.

3.2.7. Järeldused

AS SEB Pank teenuste hinnakirjas on enamik teenustasusid käibemaksuvabad, kuid üksikutele teenustasudele siiski lisandub käibemaks. Paljud panga teenused on eelkõige seotud arveldustega, millest tulenevad tehingud moodustavad maksuvaba käibe vastavalt KMS-le § 16 lg 2¹ p 4. Analüüsist selgus, et isegi, kui mõni teenus käibemaksuseaduses või Euroopa Nõukogu direktiivis on nimetatud käibemaksuvabana, ei pruugi siiski kõik sellega seotud tehingud olla käibemaksuta.

SEB Pangas lisandub käibemaks e-arve edastamise ning pensionikonto väljavõtte, saldopäringu ja koondväljavõtte teenustasudele pangakontorist. Samuti lisandub käibemaks väärtpaberite kuuhooldustasule ja väärtpaberikonto väljavõtetele ning väärtpaberitega kaudselt seotud teenustele, milleks on osalemine aktsionäride üldkoosolekul, enam kinnipeetud tulumaksu tagasitaotlemine ja tulumaksu ennetamine.

Panga hinnakirjas on käibemaksu lisandumise põhjenduseks kirjutatud, et teenustasule lisandub käibemaks vastavalt käibemaksuseadusele. Finantsteenuste maksuvabastust reguleeriv käibemaksuseaduse § 16 lg 2¹ on aga niivõrd üldsõnaline, et sealt ei loe välja, kas

ja miks konkreetsele teenustasule lisandub käibemaks. Seega pakub autor välja, et panga hinnakirjas võiks olla konkreetsem selgitus, kuna ainuüksi käibemaksuseaduse või käibemaksudirektiivi põhjal polnud võimalik välja lugeda, kas üht või teist teenustasu tuleks käibemaksuga maksustada või mitte. Teenuste hinnakirja analüüsidest tõdes autor, et regulatsioon on väga üldistav ja tekitab küsitavusi, mistõttu oleks vaja regulatsiooni uuendada ja täpsustada või koostada põhjalikum juhendmaterjal, mis käsitleks finantsteenuste maksuvabastust. Praegusel hetkel on aga selguse saamiseks vaja uurida ja kõrvutada nii kohtulahendeid, käibemaksudirektiivi kui ka käibemaksuseadust.

Mõned olulised tähelepanekud leidis autor seondvalt deebetkaardi väljastamise, e-arve edastamise ning pensioni- ja väärtpaberikonto väljavõtete ja kuuhoolduse teenustasudega seoses. Näiteks analüüsidest, kas deebetkaardi väljastamise tasu peaks olema käibemaksustatav või mitte, on otsustav see, et KMS §16 lg 2¹ p 5 toob selgelt välja, et elektrooniliste maksevahendite väljastamist ja haldamist ei maksustata käibemaksuga. Direktiivist lähtudes on võimalik seostada deebetkaarti arveldustega ja nõnda laieneks arveldustega seotud maksuvabastus ka deebetkaardi väljastamise tasule. Seda aga nii kindlalt väita ei saa, sest arvestada tuleb põhimõtet, et isegi kui mõni administratiivne tehing on maksuvaba finantstehingu teostamiseks mõõdapääsmatu, siis see veel ei laienda maksuvabastust sellele abistavale teenusele (Case C-350/10, p 31). Kuna aga deebetkaarti omades on võimalik teha arveldusi ja deebetkaart moodustab nende toimingutega lahutamatu terviku, mis täitab finantsteenuse eesmärgi ehk muudab tehingu sooritanud poolte õiguslikku ja finantsilist olukorda, siis on siiski ka deebetkaardiga seotud tasud maksuvabad vastavalt direktiivi 2006/112/EÜ artiklile 135 lg 1 p d. Selguse mõttes pakub bakalaureusetöö autor välja, et käibemaksudirektiivi tuleks lisada punkt, mis käsitleb konkreetset elektroonilisi maksevahendeid ja nendega seotud tehinguid.

E-arve püsimakse lepinguga seonduvad teenustasud on käibemaksuvabad, kuid e-arve edastamise lepinguga kaasnevad tasud aga käibemaksuga maksustatud. Seda polnud võimalik välja lugeda Eesti käibemaksuseadusest ega Euroopa Nõukogu direktiivist. Euroopa Kohtu kohtulahendite abil otsis autor sellele asjaolule põhjendust ning selgus, et püsimakse teenus kujutab endast ülekannete teostamist ja seega on tegu finantsteenusega, kuna püsimaksekorraldus täidab finantsteenuse eesmärgi. Esmapilgul võib eeldada, et e-arve edastamine on püsimaksega niivõrd tihedalt seotud, et sellele saab laiendada püsimakse maksuvabastust. Tegelikult aga see nii ei ole, kuna e-arve edastamine on arvete edastamise teenus, mille

eesmärk muuta kliendil arvete tasumine mugavamaks. Nõnda tuleb arve parematel tingimustel maksmist võimaldav teenustasu ehk e-arve edastamine maksustada samamoodi nagu teenus, mille eest esitatakse arve.

Kogumispensioniga seoses tuleb meeles pidada, et pensionikonto puhul on tegu väärtpaberikontoga ning vastavalt kehtiva direktiivi artiklile 135 lg 1 p f ei kuulu käibemaksuvabastuse alla väärtpaberite hoidmine ja haldamine. Nõnda maksustatakse nii pensioni- kui ka väärtpaberikonto regulaarseid hooldustasusid ja konto väljavõtete tasusid käibemaksuga, kuna seda tõlgendatakse „väärtpaberite hoidmisega“. Eesti käibemaksuseaduses pole aga täpselt välja toodud asjaolusid seoses väärtpaberite hoidmise ja haldamisega, mistõttu KMS § 16 lg 2¹ põhjal võib eeldada, et pensionikonto hooldustasud ja konto väljavõtete tasud on käibemaksuvabad.

Analüüsist järeldub, et SEB Panga teenuste hinnakirja koostamisel oli lähtutud käibemaksu neutraalsuse põhimõttest. Nimelt pank pakub küll erinevaid pakette, laenuleide ja elektroonilisi tooteid era- ja äriklientidele, ent sarnased tehingud erinevatele isikutele on maksustatud ühtemoodi, sest vastavalt neutraalsuse põhimõttele ei tohi käibemaks sõltuda kliendi isikust. Üldiselt oli hinnakiri korrektselt koostatud, kuid erialaste konsultatsioonide puhul on käibemaksuvabastus õigustatus küsitav, kuna pole kindel, et sellele alati järgneb finantstehing. Juhul, kui siiski see nii on, siis käibemaksuvabastust saab tõepoolest ka sellele teenustasudele rakendada. Ainsa veana võib välja tuua, et hoiulaeka üürimine on hinnakirjas käibemaksuvaba, ent nii Rahandusministeeriumi käibemaksuseaduse kommentaaridest kui ka KMS §-st 16 lg 2 p 2 järeldub, et hoiulaeka ehk seifi üürimisele maksuvabastust ei kohaldata. Bakalaureusetöö autor soovitaks siiski ka erialase konsultatsiooni käibemaksuga maksustada, kuna see teenus ei pruugi alati täita finantsteenuste omaseid eesmärke.

Neutraalsuse põhimõttega on aga vastuolus asjaolu, et kuna enamik finantsteenuseid on käibemaksuvabad, siis pangal tekib oma põhiteenuse osutamisest suur maksuvaba käive ja see tähendab seda, et ettevõtte ei saa olulisel määral sisendkäibemaksu maha arvata. Nõnda katkeb käibemaksuahel ja ettevõtte sisuliselt muutub lõpptarbijaks, kuna tal pole võimalik maha arvata oma teenuste osutamiseks tehtud vajalikke kulusi. See on omakorda vastuolus käibemaksu kui kaudse maksu põhimõttega, kuna maksukoormuse kandjaks pole antud juhul mitte tarbija, vaid ettevõtte.

KOKKUVÕTE

Finantsteenuste maksustamist hakati Euroopa Liidus ühtsetel alustel reguleerima alates 1977. aastast, mil võeti vastu kuues käibemaksudirektiiv. Uusi finantsteenuseid ja -tooteid on aga sellest ajast alates aina juurde tulnud, mistõttu on nendega seotud maksuaspektid muutunud ka üha keerukamaks ja aktuaalsemaks. Finantsteenused on traditsiooniliselt olnud maksuvabad peamiselt kahel kaalutlusel. Esiteks ei ole soovitud takistada kapitali vaba liikumist selle koormamisel maksudega ning teiseks võib kujuneda finantsteenuste maksustamine liialt keeruliseks. Lisaks on käibemaksu puhul tegu tarbimismaksuga, ent finantsteenused üldiselt ei kujuta endast tarbimist, vaid pigem aitavad tarbida kaupu ja teenuseid. Käibemaksudirektiivis ning -seaduses on üsna napolisõnaline regulatsioon käibemaksust vabastatud finantsteenuste kohta, mis võib esmapilgul tunduda üsna lihtne. Tegelikuses on aga finantsteenuste käibemaksuvabastus toonud kaasa arvukalt kohtuvaidlusi.

Antud bakalaureusetöö ülesanne oligi uurida, kas ikka kõik finantsteenustega seotud tasud on maksuvabad ning kui pole, siis selgitada välja olulisimad aspektid, mille põhjal tuleks otsustada, kas maksuvabastust saab rakendada või mitte. Töö eesmärk oli selgitada välja probleemkohad seoses finantsteenuste maksustamisega ja hinnata käibemaksu õigusjärgsust rakendamist AS-is SEB Pank. Selleks analüüsiti finantsteenuseid puudutavaid normatiivakte ja kohtulahendeid ning finantsteenuste käibemaksuga maksustamist AS SEB Pank teenuste hinnakirja alusel.

Uurimisküsimusele vastuse saamiseks analüüsiti ja võrreldi erinevaid Euroopa Kohtu praktikaid finantsteenuste maksustamisega seonduvates vaidlustes. Analüüsist selgus, et kõik finantsteenustega seotud tasud ei ole kindlasti maksuvabad ning maksuvabastuse kohaldamise aspektist tekitas suurimaid probleeme läbirääkimisteenuse sisu mõistmine ning mõne teise teenusega lähedalt seotud finantsteenuse maksustamine, olles abistavaks teenuseks põhiteenuse sooritamisel. Olulisim kriteerium, mille korral saab finantsteenusele maksuvabastust kohaldada, on asjaolu, kas abistav teenus moodustab põhiteenusega terviku ning vastab finantsteenuse olemusele, mille kohaselt toob teenus kaasa pooltevahelise õigusliku ja finantsilise olukorra muutumise. Juhul, kui teenused moodustavad terviku, mis täidab

finantsteenuse spetsiifilisi ja põhilisi ülesandeid, siis maksustatakse abiteenust samuti nagu põhiteenustki. Tähtis on arvestada ka teenuse laadi ja eesmärki, sest maksuvabastus ei laiene finantsteenuse sooritamiseks vajalikele administratiivsetele, tehnilise ja konsulteeriva iseloomuga teenustele, olgugi, et need võivad olla seotud arvelduskonto, hoiuste, lepingute või väärtpaberitega. Vahendus- ehk läbirääkimisteenuse korral läbirääkija teeb kõik selleks, et osapooled sõlmiksid lepingu, kusjuures temal endal puudub lepingu sisu vastu huvi. Läbirääkimisteenus on maksuvaba, kui selle tulemusena muutub lepingu osapoolte õiguslik ja materiaalne olukord.

AS-i SEB Pank teenuste hinnakirja analüüsist selgus, et krediitdiasutus maksustab vaid üksikuid teenustasusid käibemaksuga. Käibemaks lisandub e-arve edastamise ning pensionikonto väljavõtte, saldopäringu ja koondväljavõtte teenustasudele pangakontorist. Samuti maksustatakse käibemaksuga väärtpaberite kuuhooldustasu ja väärtpaberikonto väljavõtted ning väärtpaberitega kaudselt seotud teenused, milleks on osalemine aktsionäride üldkoosolekul, enam kinnipeetud tulumaksu tagasitaotlemine ja tulumaksu ennetamine. Tähtis tähelepanek on, et üldiselt oli pank käibemaksu õigesti rakendanud, välja arvatud hoiulaeka üürimise ja erialase konsultatsiooni teenustasud, mis olid hinnakirjas käibemaksuvabad. Tegelikult aga hoiulaeka ehk seifi üürimisele maksuvabastust ei kohaldata ning bakalaureusetöö autor soovib ka erialase konsultatsiooni käibemaksuga maksustada, kuna see teenus ei pruugi alati täita finantsteenustele omaseid eesmärke.

AS SEB Pank teenuste hinnakirja analüüs tõestas, et finantsteenuste käibemaksuga maksustamise regulatsioon on mitmeti mõistetav, pole kindlasti piisavalt põhjalik ning põhjustab arusaamatusi. Selguse toomiseks tuleb kas regulatsiooni täpsustada või koostada käibemaksudirektiivi ja käibemaksuseaduse juurde juhendmaterjal selle kohta, millised teenused täpsemalt kuuluvad maksuvaba käibe alla ja millised mitte.

Antud bakalaureusetöö täitis oma eesmärgi ja selgitas välja tähtsaimad probleemkohad seoses finantsteenuste käibemaksuvabastusega ning olulised aspektid, mida tuleb arvestada otsustamisel, kas teenustasu kuulub maksuvaba käibe alla või mitte. Teemat annab kindlasti täiendada ka edasiste uurimustega, milles võiks võrrelda ka erinevate sisendkäibemaksu mahaarvamise meetodite kasutamise mõju ettevõttele, kellel on finantsteenustest tulenev suur maksuvaba käive. Nimelt käsitleda tuleks kindlasti põhjalikumalt sisendkäibemaksu, sest just sisendkäibemaksu osalise mahaarvutamise proportsiooni leidmiseks ongi oluline teada maksutatavat ja maksuvaba käivet.

VIIDATUD ALLIKAD

Akreditiiiv. AS SEB Pank. <http://www.seb.ee/ariklient/finantseerimine/kaubanduse-rahastamine/akreditiiiv> (31.01.2014)

Case C-2/95. Judgment of the European Court of Justice. *Sparekassernes Datacenter (SDC) v Skatteministeriet*. 05.06.1997.
<http://curia.europa.eu/juris/celex.jsf?celex=61995CJ0002&lang1=et&lang2=EN&type=NOT&ancre=> (22.10.2013)

Case C-349/96. Judgment of the European Court of Justice. *Card Protection Plan Ltd (CPP) versus Commissioners of Customs & Excise*. 25.02.1999.
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=44443&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=379109> (29.10.2013)

Case C-235/00. Judgment of the European Court of Justice. *Commissioners of Customs & Excise versus CSC Financial Services Ltd*. 13.12.2001.
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=46952&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=314887> (22.10.2013)

Case C-77/01. Judgment of the European Court of Justice. *Empresa de Desenvolvimento Mineiro SGPS SA (EDM)*. 29.04.2004.
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=49105&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=365132> (15.10.2013)

Case C-453/05. Judgment of the Court. *Volker Ludwig versus Finanzamt Luckenwalde*. 21.06.2005.
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=61153&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=310191> (22.10.2013)

Case C-455/05. Judgment of the European Court of Justice. *Velvet & Steel Immobilien und Handels GmbH versus Finanzamt Hamburg-Eimsbüttel*. 19.04.2007. [WWW]
http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=krediiditagatis*&docid=60931&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=599490#ctx1 (23.01.2014)

Case C-175/09. Judgment of the European Court of Justice. *Commissioners for Her Majesty's Revenue and Customs versus AXA UK PLC*. 28.10.2010.
http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=finantsteenus_&docid=83554&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=436613#ctx1 (06.11.2013)

- Case C-276/09. Judgment of the European Court of Justice. *Everything Everywhere Limited*. 02.12.2010.
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=80100&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=426111> (15.10.2013)
- Case C-540/09. Judgment of the European Court of Justice. *Skandinaviska Enskilda Banken AB Momsgrupp versus Skatteverket*. 10.03.2011.
<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=80422&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=344730> (29.10.2013)
- Case C-93/10. Opinion of Advocate General Niilo Jääskinen. *Finanzamt Essen-NordOst versus GFKL Financial Services AG*. 14.07.2011.
http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=krediiditagatis*&docid=107347&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=599490#ctx1 (21.01.2014)
- Case C-350/10. Judgment of the European Court of Justice. *Nordea Pankki Suomi Oyi*. 28.07.2011.
http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=v%25C3%25A4%25C3%25A4rtpaberikonto_&docid=108324&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=378581#ctx1 (15.10.2013)
- Case C-464/12. Opinion of Advocate General Cruz Villalón. *ATP PensionService A/S versus Skatteministeriet*. 12.12.2013.
http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=v%25C3%25A4%25C3%25A4rtpaberi%2Bhouldus*&docid=145565&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=261366#ctx1 (28.01.2014)
- Dokumentaalne inkasso. AS SEB Pank.
<http://www.seb.ee/ariklient/finantseerimine/kaubanduse-rahastamine/dokumentaalne-inkasso#uldinfo> (31.01.2014)
- Dragija, M., Lutilsky, I. D, Tominac, S. B. (2012). Financial Services in the VAT System in the European Union and Croatia. – *South East European Journal of Economics & Business*, vol. 7, pp. 23-33.
- E-arve edastamise lepingu tingimused. AS SEB Pank. http://www.seb.ee/files/tingimused/e-arve_edastamise_lepingu_tingimused_est.pdf (30.01.2014)
- Eesti maksuseadused koos rakendusaktidega: õigusaktide kogumik seisuga 1. veebruar 2012, 3. köide. (2012). / Eesti Maksumaksjate Liit, Eesti Maksuteadlaste Selts, Advokaadibüroo CASUS. Tartu: Eesti Maksumaksjate Liidu Kirjastus.
- English, M., Poddar, S. (1997). Taxation of financial services under a value-added tax: Applying the cash-flow approach. – *National Tax Journal*, vol. 50, pp. 89-111.
- Elling, T. (2008). Finantsteenuste käibemaksuga maksustamisest. – *Eesti Majanduse Teataja*, nr 4, lk 16-23.

- Finantsteenused läksid käibemaksu alla. Raamatupidamis- ja maksuinfoportaal RMP. 26.01.2007. <http://www.rmp.ee/uudised/maksud/5374?Print=1&popUp=1> (29.01.2014)
- Garcia, E. C., Pabsdorf, M. N., Mihi-Ramirez, A. (2013). Fiscal Harmonization and Economic Integration in the European Union. – *Engineering Economics*, vol. 24, pp. 44-51.
- Harriss, C. L. (1971). Value-Added Taxation. – *Columbia Journal of World Business*, vol. 6, pp. 78-86.
- Huizinga, H. (2002). A European VAT on financial services? – *Economic Policy*, vol. 17, pp. 498-534.
- Investeeringisfondide seadus. Vastu võetud Riigikogus 14. aprillil 2004. a – RT I, 2004, 36, 251.
- Iqbal, M., Okasha, Zaman, Z. (2012). Value Added Tax – Theoretical Aspects and Empirical Evidence for Pakistan. – *Journal of Managerial Sciences*, vol. 6, pp. 43-52.
- Kiirteavitamise lepingu tingimused. AS SEB Pank. http://www.seb.ee/files/tingimused/kiirteavitamise_teenuse_lepingu_tingimused_est.pdf (28.01.2014)
- Krediitiasutuste seadus. Vastu võetud Riigikogus 09. veebruaril 1999. a – RT I, 1999, 23, 349.
- Krediitkaardid. AS SEB Pank. <http://www.seb.ee/igapaevapangandus/krediitkaardid> (22.01.2014)
- Kruus, L. (2008). Sisendkäibemaksu osaline mahaarvamine. – *Raamatupidamise Praktik*, nr 4, lk 23-25.
- Kontod ja arveldused. AS SEB Pank. <http://www.seb.ee/ariklient/igapaevapangandus/kontod-ja-arveldused> (22.01.2014)
- Kägi, K., Võimre U. (2007). Käibemaks. Tallinn: Äripäeva Kirjastuse AS.
- Käibemaksuseadus. Vastu võetud Riigikogus 10. detsembril 2003. a – RT I, 2003, 82, 554.
- Käibemaksuseadus 2012. (2012). / Eesti Majanduse Teataja. Tallinn: OÜ Teataja Kirjastus.
- Käibemaksuseadus Rahandusministeeriumi kommentaaridega, seisuga 1. märts 2014. Rahandusministeerium. www.fin.ee/doc.php?107764 (14.04.2014)

- Lehis, L. (2011). Inglise keel algajatele. – *MaksuMaksja*, nr 5, lk 32-33.
<http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/print.php?itemid=1232>
(22.10.2013)
- Lehis, L. (2012). Maksuõigus. 3. täiend tr. Tallinn: Juura.
- Lehis, L., Lind, K. (2003). Käibemaksuseadus: kommenteeritud väljaanne: seisuga
1. oktoober 2003. Tartu: Casus.
- Lind, K. (2007). Maksustatav väärtus: probleemid kehtivas käibemaksuseaduses. – *Juridica*,
nr 9, lk 639-650.
- Nõukogu Direktiiv 2006/112/EÜ. Vastu võetud Euroopa Liidu Nõukogus 28. novembril
2006. a – ELT, 11.12.2006, L 347.
- Nõukogu Direktiiv 77/388/EMÜ. Vastu võetud Euroopa Liidu Nõukogus 17. mail 2007. a –
ELT, 13.06.1977, L 145.
- Pangandusterminid. Swedbank AS.
<https://www.swedbank.ee/private/home/security/security/glossary?language=EST#D>
(21.01.2014)
- Pressiteade: Uuest aastast maksustatakse osad finantsteenused käibemaksuga. Eesti Pangaliit.
23.11.2006. <http://www.pangaliit.ee/et/uudised-list/200-aktuaalset-2006-uudis5>
(24.01.2014)
- Pulk, S. (2001) Käibemaksu põhimõtted Eestis ja Euroopa Liidus. Tallinn: Juura.
- Reiland, M. (2011). Käibemaksust vabastatud finantsteenuste määratlemisest. –
MaksuMaksja, nr 8, lk 33-37. [http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/
item.php?itemid=1263](http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=1263) (10.10.2013)
- Saag, M. (2009). Intress ja käibemaks. – *Raamatupidamiselt majandusarvestusele II*,
10. detsember 2009. (Toim) J. Alver. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda, lk 83-88.
- Teeninduskanalid. AS SEB Pank.
<http://www.seb.ee/ariklient/igapaevapangandus/teeninduskanalid> (28.01.2014)
- Valuuta- ja rahaturutehingute platvorm Trading Station. AS SEB Pank.
[http://www.seb.ee/ariklient/igapaevapangandus/valuutatehingud/valuuta-ja-
rahaturutehingute-platvorm-trading-station](http://www.seb.ee/ariklient/igapaevapangandus/valuutatehingud/valuuta-ja-rahaturutehingute-platvorm-trading-station) (29.01.2014)
- Võlaõigusseadus. Vastu võetud Riigikogus 26. septembril 2001. a – RT I, 2001, 81, 487.
- Väärtpaberituru seadus. Vastu võetud Riigikogus 17. oktoobril 2001. a – RT I, 2001, 89, 532.
- Zee, H. H. (2005). A New Approach to Taxing Financial Intermediation Services Under a
Value-Added Tax. – *National Tax Journal*, vol. 58, pp. 77-92.

SUMMARY

TAXATION OF FINANCIAL SERVICES UNDER VALUE ADDED TAX ON THE EXAMPLE OF AS SEB PANK

Helis Vesiallik

Traditionally financial services have been exempt from value added tax (VAT) for two main reasons. Firstly, the political unwillingness to burden cash flow with tax and secondly, the difficulty to determine the added value on the transactions of financial services. Not only banks can apply the VAT exemption, but all organizations who provide financial services. The market of financial services has evolved over time and today increasing types of financial services are available. But the main problem is that VAT Directive of the European Council and Estonian Value-Added Tax Act is quite vague and therefore taxpayers are not sure which financial services are covered with the exemption and which are not. Subsequently the regulation has caused much misunderstanding, resulting in a number of court cases.

The research question handled in this Bachelor's Thesis is whether all financial services are VAT free and if not, then find out the main aspects which determine the applicability of VAT exemptions on financial services. The purpose of this Bachelor's thesis is to give an overview of tax aspects related to financial services and to point out important difficulties.

Firstly, in order to achieve the purpose of this paper and to find an answer to the research question, author worked through and summarized literature related to this topic, including articles written by acknowledged lawyers. Secondly, author opened the analysis by taking a closer look at the judgments of the European Court of Justice to find out important difficulties regarding the taxation of financial services with VAT. Based on presented judgments, author made generalizations how to determine whether a financial service is covered with the exemption or not. Finally, author compared Value-Added Tax Act, VAT

Directive of the European Council and judgments of the European Court of Justice to perform cross analysis regarding VAT aspect with financial services price list which was provided by AS SEB Pank in Estonia.

The results of the analysis reveal that not all financial services are covered with VAT exemption and have several tax complications. Court practice points out that difficulties arise when financial services are a part of another service and financial service as ancillary service is helping to provide some other service. The most important criteria for determining the applicability of exemption is that services must form a distinct whole, fulfill the specific and essential functions of a financial transaction that is changing financial and legal position of the transactional parties. Once the criteria is fulfilled, ancillary services follow the tax treatment of the principal service. It is also important to analyse the purpose of the ancillary financial service. If financial services have administrative or consulting characteristics, they are not covered by the exemption.

Author has also covered the issue of negotiation activity in banking which is important since the term 'negotiation' is undefined in VAT directive and as a result has lead to complications from misunderstandings. The important point derived from findings is that negotiation services are VAT free when financial and legal position of the contracting parties has changed as a result of negotiation activity.

Analysis of the bank's price list indicate that there are numerous financial services that are applicable for VAT. Forwarding of e-invoice, securities account statement and summary statement of pension account, monthly securities account maintenance, statements of securities account and other services related to securities such as participation in the general meetings of shareholders, applying for income tax refund and tax relief at source are all applicable for VAT. Important to note is that according to the SEB price list, bank vault renting fee and consultation fee are VAT free, but according to the Value-Added Tax Act the bank vault renting fee should be applicable for VAT. Author suggests that consultation services should also be applicable for VAT, since consultations do not always fulfill specific functions of the financial transactions and as such, cannot be exempt from VAT.

Analysis revealed that Value-Added Tax Act and VAT Directive of the European Council can be interpreted differently, hence regulations are insufficient and confusing. There is a need for more accurate regulations or an instruction that helps taxpayers to understand which financial services are covered with the exemption and which are not.

LISAD

Lisa 1. Finantsteenuste regulatsioon Eesti käibemaksuseaduses

Käibemaksuga ei maksustata järgmiste finantsteenuste käivet (KMS § 16 lg 2¹):

- 1) hoiustamistehingud avalikkuselt hoiuste ja muude tagasimakstavate rahaliste vahendite kaasamiseks;
- 2) laenutehingud, sealhulgas tarbijakrediit, hüpoteeklaenu ja muud äritehingute finantseerimise tehingud;
- 3) liisingutehingud;
- 4) arveldus-, sularaha siirdamise ja muud raha edastamise tehingud;
- 5) mittesularahaliste maksevahendite, näiteks elektrooniliste maksevahendite, e-raha, reisitšekkide ja vekslite väljastamine ja haldamine;
- 6) tagatis- ja garantiitehingud ning muud isikule tulevikus siduvaid kohustusi tekitavad tehingud;
- 7) tehingud nii oma kui ka klientide arvel väärtpaberituruseaduse §-s 2 sätestatud kaubeldavate väärtpaberite ja välisvaluutaga ning muud rahaturutehingud, sealhulgas tehingud tšekkide, vekslite, hoiusesertifikaatide ja muude selletaoliste instrumentidega;
- 8) väärtpaberite emiteerimise, müügi ja ostmisega seotud tehingud ja toimingud;
- 9) rahamaakleri tegevus;
- 10) käesoleva lõike punktides 1–9 nimetatud teenustega seotud läbirääkimisteenus;
- 11) investeerimisfondide seaduses sätestatud investeerimisfondi ja muu finantsjärelevalve alla kuuluva Euroopa Majanduspiirkonna lepinguriigi investeerimisfondi valitsemine, sealhulgas fondivalitseja ülesannete edasiandmise korral fondi valitsemisega seonduvate teenuste osutamine fondile.

Lisa 2. Finantsteenuste regulatsioon Euroopa Liidu Nõukogu direktiivis 2006/112/EÜ

Hetkel kehtiva direktiivi 2006/112/EÜ artikkel 135 toob välja, et liikmesriigid vabastavad käibemaksust järgmised tehingud:

- a) kindlustus- ja edasikindlustustehingud, sealhulgas nendega seotud teenused, mida osutavad kindlustusmaaklerid ja kindlustusagendid;
- b) krediidi andmine ja läbirääkimine ning krediidi haldamine krediidiandja poolt;
- c) krediiditagatiste või muude rahaliste tagatiste tehingud ja nende läbirääkimine ning krediiditagatiste haldamine krediidiandja poolt;
- d) hoiuste ja arvelduskontode, maksete, ülekannete, võlanõuete, tšekkide ja muude vabalt kaubeldavate maksevahenditega (välja arvatud võlgade sissenõudmisega) seotud tehingud, sealhulgas nendega kaasnev läbirääkimine;
- e) seadusliku maksevahendina kasutatava valuuta, pangatähtede ja müntidega seotud tehingud, sealhulgas nendega kaasnev läbirääkimine, välja arvatud kollektsooniesemed, millena käsitatakse kuld-, hõbe- või muust metallist münte ning pangatähti, mida tavaliselt seadusliku maksevahendina ei kasutata või millel on numismaatiline väärtus;
- f) tehingud, sealhulgas nendega kaasnev läbirääkimine, välja arvatud hoidmine ja haldamine, mis on seotud aktsiate, äriühingute ja ühenduste osakute, võlakirjade ning teiste väärtpaberitega, välja arvatud need, mis annavad kaupadele omandiõiguse või artikli 15 lõikes 2 nimetatud õigused ja väärtpaberid;
- g) liikmesriikide määratletud eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamine.

Lisa 3. Finantsteenuste regulatsioon Euroopa Liidu Nõukogu direktiivis 77/388/EMÜ

2007. aastani kehtis Euroopa Liidu Nõukogu kuues direktiiv 77/388/EMÜ, mille artikli 13 B osa punkt d vabastas käibemaksust järgmised tehingud:

1. krediidi andmine ja vahendamine ning krediidi haldamine krediidiandja poolt;
2. krediiditagatiste või muude tagatiste vahendamine või nendega seotud tehingud ja krediiditagatiste haldamine krediidiandja poolt;
3. hoiuste ja arvelduskontode, maksete, ülekannete, võlgade, tšekkide ja muude vabalt kaubeldavate maksevahenditega (v.a võlgade sissenõudmine ja faktooring) seotud tehingud, sh nende vahendamine;
4. seadusliku maksevahendina kasutatava vääringu, pangatähtede ja müntidega (v.a kollektsiooniesemed) seotud tehingud, sealhulgas nende vahendamine; „kollektsiooniesemetena“ käsitatakse kuld-, hõbe- või muust metallist münte ning pangatähti, mida tavaliselt seadusliku maksevahendina ei kasutata, ja numismaatilise väärtusega münte;
5. tehingud, sh vahendamine, v.a haldamise ja hoidmisega seotud, mis on seotud aktsiate ja osadega, osalusega äriühingutes ja ühendustes, võlakirjadega ning teiste väärtpaberitega, v.a:
 - dokumendid, mis tõendavad omandiõigust kaubale,
 - artikli 5 lõikes 3 osutatud õigused ja väärtpaberid;
6. liikmesriikide määratletud eriotstarbeliste investeerimisfondide haldamine.

Lisa 4. AS SEB Pank teenuste hinnakiri seisuga 31.12.2013